

קבלה בראי התודעה

ציור של מקובל מודרני "פני האינסוף"

הרצאה מאת:

אביחי אבוהב

בהשתתפות:

הרב אברהם הלוי

אושרת גרובר

חומרים: תיזה לדוקטוראט באוני' גרנדה, ספרי הקבלה היסודיים (ס' הזוהר, ס' יצירה, ס' הבהיר), אינטרנט, תמונות מתוך הספר *Kabbalah* בהוצאת Thames & Hudson

www.avihay.net

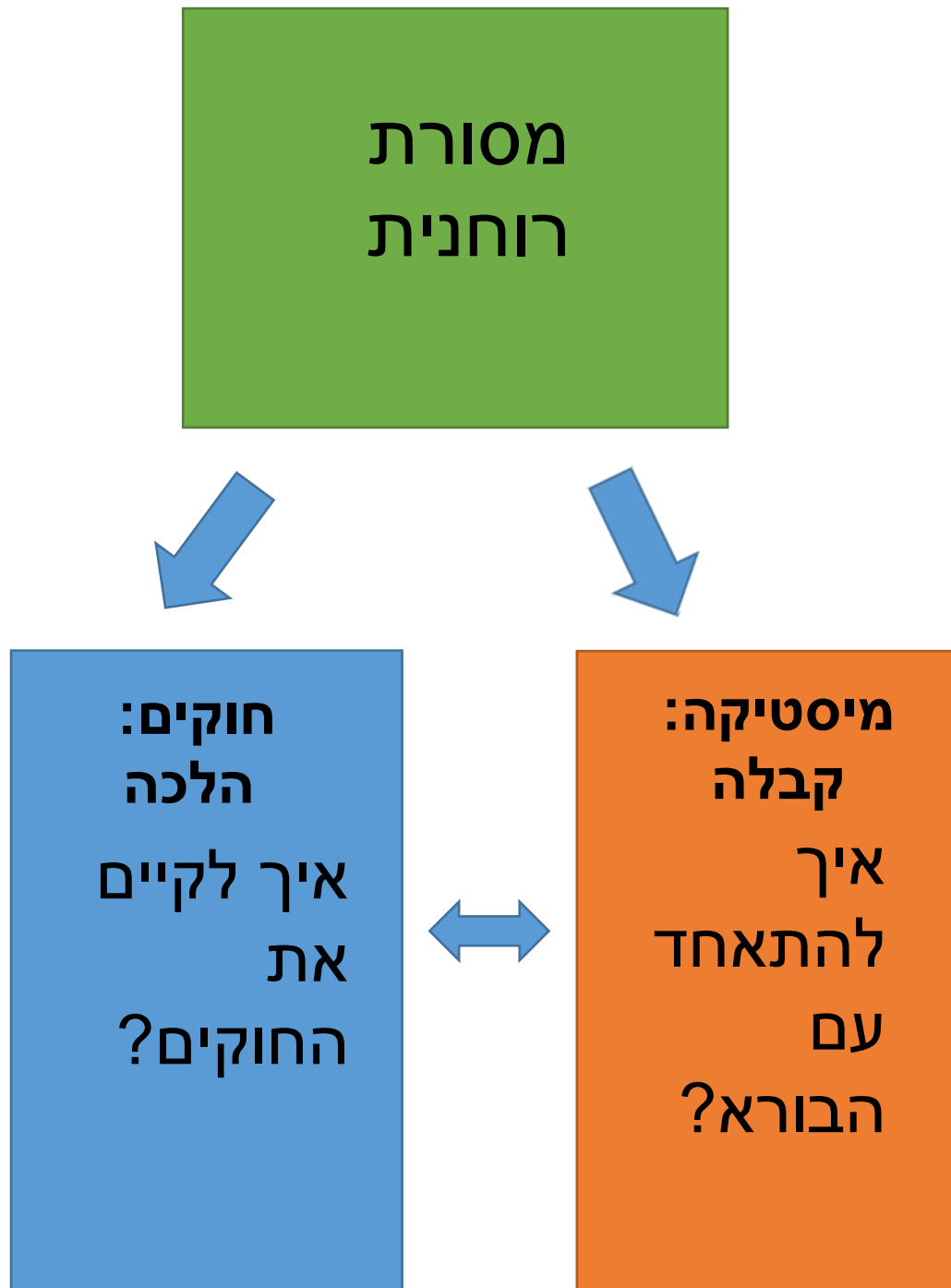
מהי הקבלה?

- ה"קבלה" מהפועל "לקבל" נחשבת לתורת הסוד והמיסטיקה היהודית.
- ה"מקובל" אינו רק מי שעוסק בקבלה, אלא גם מי שקיבל את הסוד מרבו, כלומר מהדורות הקודמים או ממדריכי רוח.
- לתורת הסוד שורשים עמוקים במחשבה היהודית והיא נמשכת מתקופת היהודית הקדומה – ספרות ההיכלות והמרכבה ועד ימינו.
- שאיפתו של המקובל כמיסטיקן להתאחד איחוד מיסטי, חווייתי ותודעתי עם האלוהות.
- מטרתו להתעלות במעלות השלמות הרוחנית, להשיב את נשמתו אל שורשה העליון האלוהי, לדבוק באלוהות ואף להיכלל בתוכה, הן ע"י המצוות והן ע"י שיטות הקבלה.

המורה ותלמידיו דף מתוך מורה הספר נבוכים לרמב"ם
בספר שנדפס בספרד במאה ה-14

מה ההבדל בין הקבלה להלכה:

- במרבית המסורות הרוחניות קיים הבדל בין אנשי הדת שמסבירים "איך" לקיים את מצוות הדת (הלכה, שריעה, כנסיה, וכו') לבין אנשי המיסטיקה ששאפו להתעלות או להתאחד עם הבורא (קבלה, סופיזם, קדושי הכנסיה, וכו').
- בהרבה מהן היו גם מחלוקת בין דמויות מפתח של הממסד או ההלכה לבין דמויות מפתח של הקבלה, לעיתים עד כדי חרם או הוצאה להורג. למשל: רבי יצחק בר ששת מביא בשם רבו רבי פרץ הכהן שהוא איננו מחשיב את הספירות, רבי אליהו דלמדיגו כתב את הספר "בחינת הדת", המתנגד לקבלה ומערער על קדמות הזוהר או חיבור בשם "ארי נוהם" של רבי יהודה אריה ממודנה הוא חיבור שהוקדש כולו לביקורת על הקבלה וספר הזוהר.
- פולמוסים מפורסמים היו לא רק בין רבני ההלכה למקובלים אלא גם בין רבנים שהיו בעצמם מקובלים, למשל הרשב"א כנגד רבי אברהם אבולעפיה והקבלה האקסטטית, הפולמוסים של רבי יעקב עמדין והגר"א כנגד השבתאות והחסידות.

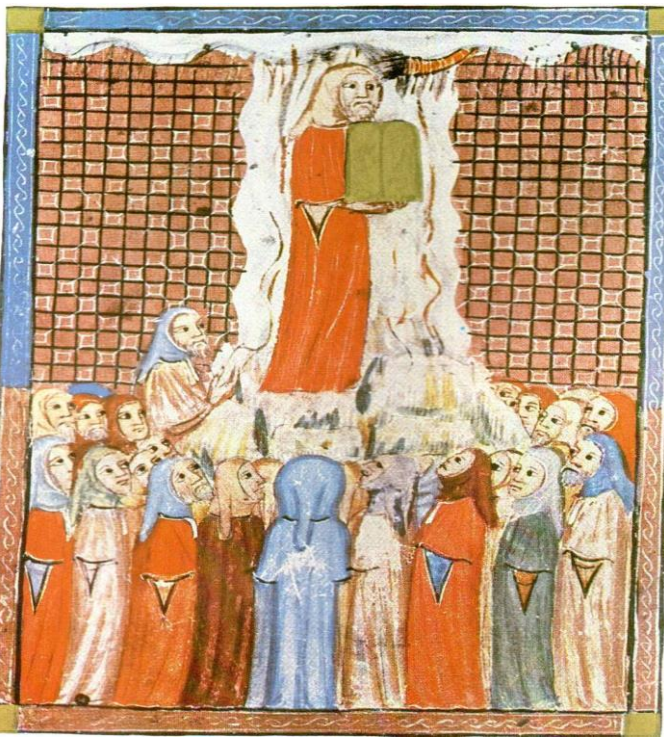
מה הערך המוסף של הקבלה בלימודי התודעה לבני האנוש?

- הקבלה איננה מיסטיקה כבשאר הדתות, יש בה אלמנטים נוספים:
- יש בה לימוד הן עיוני והן מעשי של **תורת הסוד** (אזוטריקה, פרד"ס וכו').
- **תורת הבריאה (תאוגניה)**, כיצד נוצר העולם או "קוסמוגניה", כלומר של איך נברא העולם או איך לברוא מציאות בכלל (מעשה בראשית). לדוגמא: הגולם, שיצר המהר"ל מפראג באמצעות שימוש באותיות הקודש. או הגר"א, שלדברי תלמידו רבי חיים מוולוז'ין, התחיל ביצירת גולם, אולם הפסיק לאחר שראה אות משמים. בגמרא על מסופר אמוראים שיצרו אף הם אדם (תלמוד בבלי, מסכת סנהדרין, דף ס"ה, עמוד א').
- **תורת האלוהות (תאוסופיה)**, מבנה 10 הספירות והיחסים ביניהן), והשאלה מהו מקומו של האדם בבריאה ואיך הוא יכול להתקרב לאלוהות ("מעשה מרכבה"), במיוחד של מושג ה"תיקון" שלפיו המקובלים יכולים להאציל מעולמות עליונים על עולמות תחתונים ולתקן את העולם הזה.
- יש בה **יחס מיוחד לשפה כאבן בניין של המציאות הגשמית**, כלומר עצם המחשבה, אותיות האלף-בית ("ארכיטיפים"), יחד עם כוונת הלב, מובילים למעשה כאבני בניין כל העולם.
- יש בה **הכרה ישירה של תופעת התקשור**, כלומר יש יישויות שמעבירות ידע וחכמה בעולם הזה למקובלים. למשל: הרמח"ל, שהיה גם מקובל, סופר ומשורר במאה ה-18 ונגלה לו "מגיד" שסיפר לו חידושים ורעיונות.
- יש בה **אלמנטים של אלכימיה ומאגיה**, הכוללים קמיעות, לחשים, חכמת כף היד, טקסים לזימון של מלאכים ושיטות שונות להשפעה בעולם.

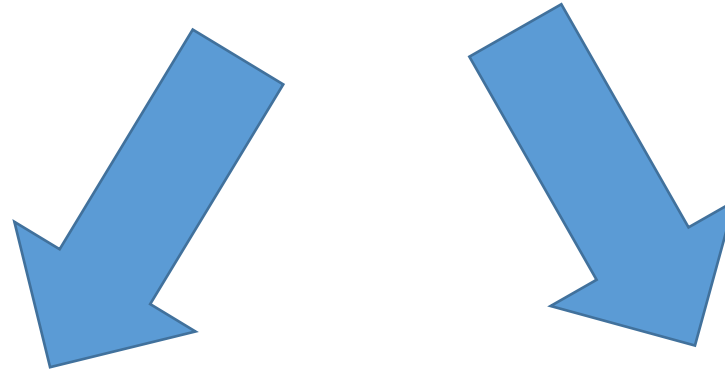
מה בין הקבלה ומסע הנשמה?

- מסע הנשמה **בנוי על הקבלה בתפיסת העולמות** השונים שבה וביכולת להגיע למקור (ראה בהמשך).
- שיטת המסע מבדילה בין שלוש רמות בסיסיות של זהות (אישיות, נשמה, מקור) מתוך הקבלה שבה 5 רמות זהות (נפש, רוח, נשמה, חיה, יחידה).
- הן בקבלה והן במסע הנשמה **יש קיום נפרד לנשמה ואפשר "לטייל" בה** במימדי הבריאה.
- מסע הנשמה **מפרק לגורמים את המוקדים השונים**: נפש (גוף-נשימה), רוח (לב-כוונה ורגש) ונשמה ראש – חשיבה) ומרחיב את השימוש בהם כדי **לרפא, להתמיר דפוסים, להתכוון לייעוד ולחוות חיבור למקור**, ללא צורך בידע רחב של כתבי הקבלה.
- מסע הנשמה **מיישם חלק מהשיטות של המדיטציה בקבלה** (כוונה, התבוננות, תפילה, שינון, גירושין) וצרף להן נוספות ממסורות שונות.
- העבודה **עם אותיות האלף בית, חלקי וטכניקות הנשימה** מפורקת במסע הנשמה ומקבילה לשיטת ר' אברהם אבולעפיה ואחרים בקבלה המעשית.
- מסע הנשמה לוקח את **המונחים של הקבלה ונותן להם תרגום בשפה של מודרנית**: הולוגרמה, שדה התודעה, ארכיטיפים, יצירת מציאות, תקשור וכו'.

קבלה

איור מספרד להגדה מאה 13
על משה מדבר עם האלוהים

מעשית:

- שיטות שונות להאצלה או השפעה בעולם הגשמי.
- תרגול כוונות, ייחודים, או מה שאנו מכנים מדיטציה, כולל התבוננות, עליה במרכבה, ניגון, מנטרה: כגון "ריבונו של עולם",
- חיבור האותיות של ר' אברהם אבולעפיה, (הועתקה על-ידי ר' חיים ויטאל בחלק הרביעי של שערי קדושה, אך מדפיסים לא הכניסוה).
- הפעלת מלאכים, ישויות לריפוי, הדרכה באמצעים שונים. כולל קמיעות, ברכות, השתטחות על קברי צדיקים.
- מסעות בעולמות עליונים (מסע אסטרילי), תקשור עם מדריכי רוח, ועוד.
- דרך להארה באמצעות חוויה ישירה.

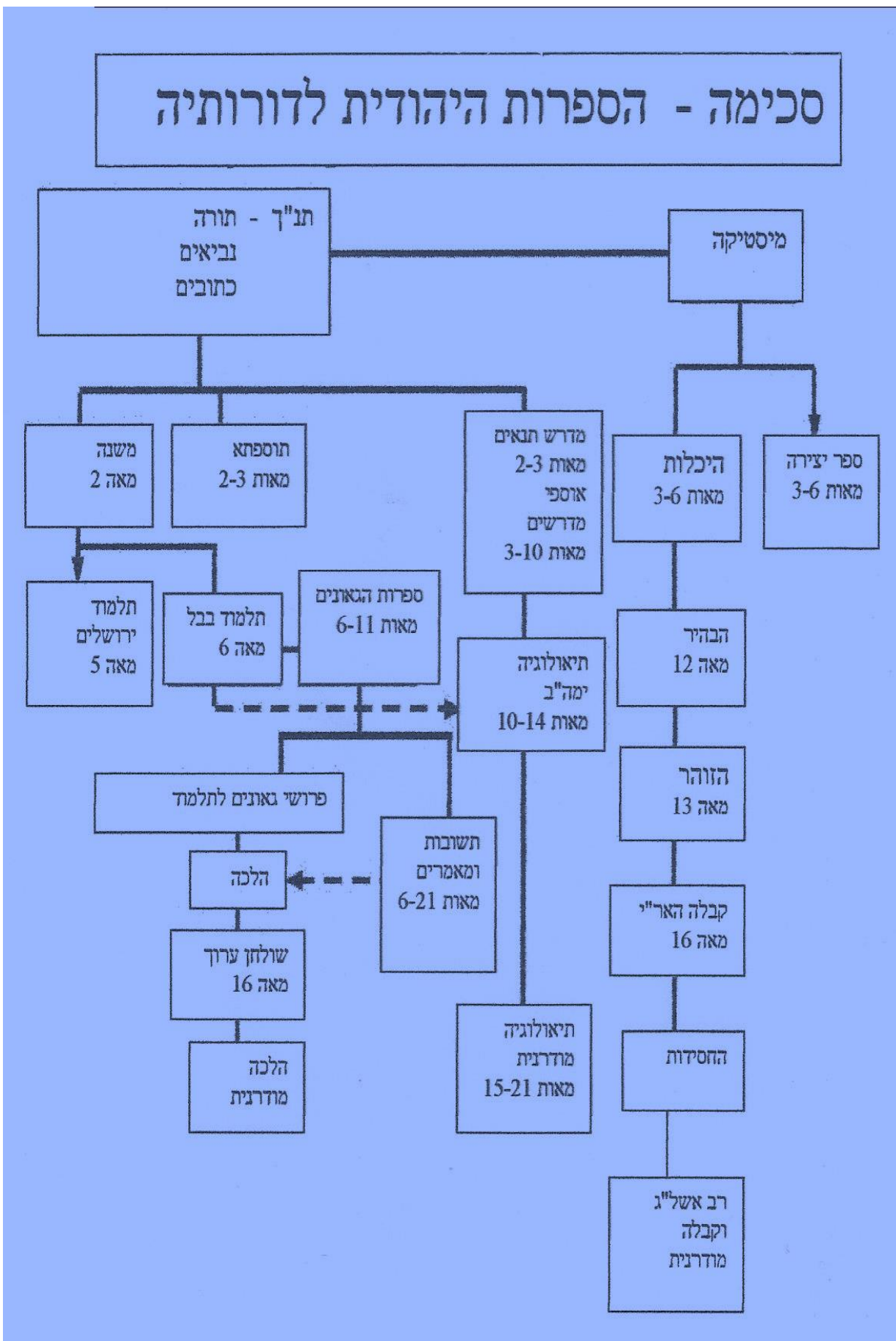
עיונית:

- חקר ולימוד כתבי הקבלה השונים לאורך הדורות.
- הבנת מבנה הבריאה, מעשה מרכבה, העולמות בקבלה, וכו'.
- פרשנות העולמות והבנה תיאורית של מצוות ע"פ תורת הסוד (הרמה הרביעית של פרשנות המקרא מתוך פרד"ס פרש, רמז, דרש, סוד).
- תיאור וחקירה של רמות הזהות הבסיסיות לכל אדם.
- יצירת טקסטים מקודשים, תפילות והכנת הרקע לתהלים מורכבים כמו מעשה מרכבה ומעשה בראשית.
- דרך להארה או לחווית המקור ע"י שינון והתעמקות של החשיבה.

איך התפתחה הספרות היהודית לאורך הדורות השונים, ומהם הספרים היסודיים של הקבלה?

מבחינה אקדמית נהוג לחלק את הקבלה לפי התקופות והספרים הבאים:

1. תורת הסוד הקדומה: ספרות היכלות, כ- 25 חיבורים (התנאים והאמוראים, בין המאה השנייה למאה החמישית לספירה)
2. במקביל ספר יצירה (מאה 3-6).
3. ספר הבהיר (מאה 12).
4. ספר הזוהר (13).
5. הקבלה נוצרית ברנסאנס ועד ימינו.
6. קבלת רמ"ק (מאה 16)
7. קבלת האר"י (מאה 16)
8. קבלת רמח"ל והשבתאות (מאה 17-18).
9. החסידות (מאות 18-19)
10. קבלה מודרנית (הרב אשל"ג ועד ימינו).

תורת הסוד הקדומה: ספרות ההיכלות וספרים נוספים

- **היכלות זוטרת:** מתאר את עלייתו של רבי עקיבא להיכלות העליונים, שם הוא מגלה את השם הנסתר של האל.
- **היכלות רבתי:** מתאר את השירה שאומרת המרכבה לפני הקב"ה כפי ששמע רבי עקיבא ועלייתו של ר' ישמעאל להיכלות העליונים כדי לברר האם נגזר גורלם של עשרת הרוגי מלכות[דרושה הבהרה].
- **ספר היכלות:** מתאר את הגעתו של ר' ישמעאל להיכל השביעי שבו הוא פוגש את מטטרון, שר הפנים, המוכר גם בשמו האנושי, חנוך. הלה מספר לו על מבנה העולם העליון ועל קורותיו שלו-עצמו מאז הועלה לשמים על ידי המלאך ענפיאל כדי להלשין על חטאי דור המבול. ר' ישמעאל מתוודע לפרגוד המונח לפני כס הכבוד, מעין מסך קוסמי שעליו מתוארות כל תולדות היקום, ומי שחוזה בו מוכנס לסוד הגאולה המשיחית, רואה את תיאור אחרית הימים.
- **שיעור קומה:** החיבור הראשון, והיחיד, שנכנס לפרטי תיאורה של האלוהות, ולפיכך הוא אחד החשובים ביותר לא רק במיסטיקה הקדומה אלא גם בקבלה המאוחרת ובחסידות. (כל זאת אף על פי שהוא מכיל רק שישה עמודים). הספרון מונה שלוש רשימות: האחת של אברי האל, השנייה של שמותיהם הסודיים, השלישית של מידותיהם - כולן ניתנות לפי עדותם של ר' ישמעאל ור' עקיבא. חוקרים אחדים רואים את מקורו של חיבור זה בשיר השירים.
- **ספר היצירה:** שאין לו שום מקבילה בכל הספרות המיסטית באותה עת. עיקרו של ספר זה מתאר את בריאת העולם והנהגתו כפועלים מכוחן של אותיות האלפבית. מימי הביניים ואילך הפך ספר זה לאחד מאבני היסוד של המחשבה היהודית.
- **חיבורים העוסקים במעשה בראשית,** אופן התהוותם של העולמות העליונים, המרכבה והמלאכים והנהגת העולם לאחר הבריאה. אחד החיבורים הבולטים בקבוצה זו הוא "ברייתא דמעשה בראשית".
- **חיבורים מאגיים:** רוב החיבורים בקבוצה זו עוסקים בידיעת שמות המלאכים ותפקידיהם, שמותיו של האל והשבעת המלאכים בהם, אופני השימוש בשיקויים, מרקחות ואמצעים פיזיים אחרים כדי להביא תועלת לאדם, הן תועלת לאומית והן תועלת פרטית. החיבורים הבולטים בקבוצה זו הם "ספר הרזים", "חרבא דמשה" ו"הבדלה דרבי עקיבא".

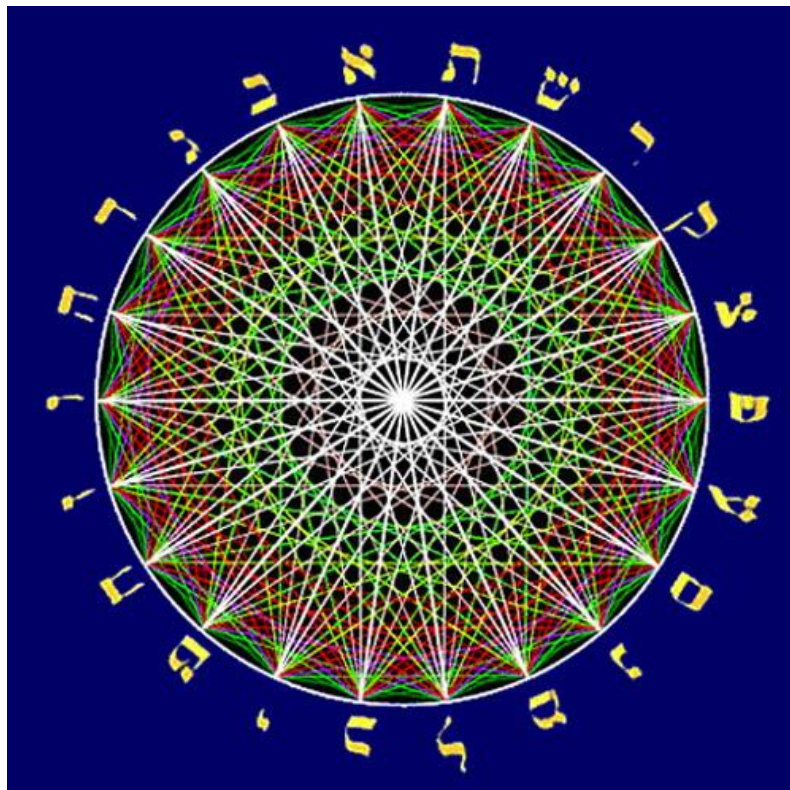
דוגמא מספר יצירה:

ספר יצירה מכיל כ-18 פרקים קצרים אניגמטיים שהם בעצם הדרכה למדיטציה. הפרשנות המעניינת ביותר של הספר היא של הרב אריה קפלן. זהו הניסיון הרציני והמעמיק ביותר של רב אורתודוקסי להציע 'מדיטציה יהודית' לציבור הרחב היה של הרב אריה קפלן. ספריו נכתבו בשנים 1976-1982, שלמד בישיבות חרדיות, הוסמך לרבנות בישיבת 'מיר' ועשה תואר שני בפיזיקה.

בספרו 'מדריך מעשי למדיטציה יהודית', קובע הרב קפלן, ש'הפנומנולוגיה והפסיכולוגיה של 'מדיטציה יהודית' אינה שונה משיטות אחרות' - אך 'נבדלת במטרות ובתוצאות'. 'מדיטציה' מוגדרת כחשיבה מכוונת, ובעזרתה 'ניתן לשלוט על תהליך החשיבה ולאמץ דפוסי חשיבה חדשים', להרחיב את המודעות, להתרכז בכל רמות החשיבה ולהגיע ל'מוחין דגדלות'. משל למכשיר רדיו שיש לכוונו לקליטת תדרים ללא הפרעות. במדיטציה ניתן להשיג אמיתות, להגיע להכרה עצמית ולהיות מודע לרוחניות שמסביבנו. הטכניקות יכולות להיות מילוליות או דימויים ויזואליים, אמירת פסוק או התבוננות באובייקט, שימוש בריח או בחושים אחרים. אפשר להתכוון מבפנים או מגירוי שמבחוץ, להתבונן ברגש כמו אהבה או במחשבות על תכלית החיים. וכאן פרשנותו למדיטציה ע"פ פרק מספר יצירה שאותה נסביר בדוגמא:

ספר יצירה בדפוס מנטובה 1561

2:4

עשרים ושתים אותיות יסוד קבען בגלגל כמין
חומה בר"א שערים וחוזר הגלגל פנים ואחור
וסימן לדבר אין בטובה למעלה מענג ואין ברעה
למטה מנגע:

ספר הבהיר:

- ספר הבהיר הוא מן החיבורים הראשונים בתורת הקבלה. זהות מחבר הספר וזמן חיבורו עלומים, אולם אזכוריו הראשונים הם בין מקובלי פרובאנס בראשית המאה ה-13. המסורת מייחסת את הספר לתנא רבי נחוניא בן הקנה, המוכר גם כדמות מרכזית בספרות ההיכלות והמרכבה, אשר מוזכר בראש הספר. ככל הנראה, צורתו הספרותית התגבשה ונערכה במהלך המאה ה-12 באשכנז ובפרובאנס, אף שהוא מבוסס על מקורות קדומים יותר שקשה למקמם ולתארם.
- ספר הבהיר הוא יצירה מצומצמת בהיקף של מאתיים סעיפים, רובם קצרים, שנכתבו בעברית ובארמית. הקטעים כוללים אוסף מדרשים בסגנון מדרשי חז"ל, שחלקם מיוחסים לתנאים ולאמוראים.
- הספר פותח במשפט "אמר רבי נחוניא בן הקנה: כתוב אחד אומר ועתה לא ראו אור בהיר הוא בשחקים", ועל כן כונה בפיו המקובלים ספר הבהיר. ממשפט זה נלקח גם הכינוי "מדרש ר' נחוניא בן הקנה", בו השתמש הרמב"ן, אחד הראשונים שמזכירים את הספר, אך בין המקובלים התקבל "הבהיר" כשם הספר.
- "הבהיר" מכיל פירושים המסבירים את המשמעות המיסטית של פסוקים מקראיים; את המשמעות המיסטית של צורות האותיות העבריות; המשמעות המיסטית של סימני הטעם והתנועות מצביעה על האותיות[דרושה הבהרה]; את המשמעות המיסטית של אמירות בספר יצירה ("ספר יצירה"); ושימוש בשמות קדושים בקסם.
- בספר הבהיר מופיע לראשונה הדיון על הספירות ועל תורת הגלגולים, אך אין בו הוראות מעשיות. הספר דן בכמה משמות הקודש, וכמו כן ניתן לקבל ממנו מושג כללי על "יורדי המרכבה". ספר הבהיר קובע שלא ניתן לעסוק ב"מרכבה" בלי לשגות, ועל אף זאת יש להמשיך בכך, כיוון שעיסוק זה מוביל ל"דרך החיים". השם "יורדי המרכבה" נובע מכך שהמחשבה הגבוהה ביותר של האדם היא השקפת עולמו, וכדי לצפות ברזי המרכבה עליו לרדת מזווית ראייתו.

דוגמאות מספר הבהיר:

משה אידל: "אני מציע להבחין כאן בין שלוש הדמויות של המשפחה המשולשת: **ישראל, השכינה, והקב"ה**. כאן תופסת השכינה את מקומה של האם במקרים האחרים של המשפחה המשולשת. מוטיב זה מופיע בספר הבהיר כאחד המקורות הברורים והחשובים להבנת עמדתו של הספר בנושא האופי הנקבי של כוח אלוהי:

מלה"ד (משל למה הדבר דומה) למלך שהיתה לו אשה (נאה) והעמיד ממנה בנים, חיבבן וגדלן. יצאו לתרבות רעה, שנאן ושנא את אמן. חזרה אמן אליהן אמרה, בני למה אתם (עושים) כך שאביכם שונא אתכם ואותי, עד שנחמו וחזרו לעשות רצון אביהם. ראה אביהם כך, אהבם כבתחילה, וזכר אמם. (אברמס, ספר הבהיר, עמ' 147, סעיף 5)

אשת המלך היא גם אמם של הבנים. תוכן המשל הזה פשוט למדי. זהו פירוש לשמות ב, כה: **'וירא אֱלֹהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּדַע אֱלֹהִים'**. לשורש יד"ע הוראה כפולה. חוץ מהוראתו הרגילה הוא מורה גם על קיום יחסי מין. כך היחסים בין המלך לאשתו נובעים מידיעתו את מצב בניו. הוא ידע את אשתו רק כשידע שבניו ממלאים את רצונו. למרות המופע הנשי של האם בקטע הזה היא אינה מזוהה כאן עם השכינה, אלא הולכת בנתיב אחר הקשור לתפקיד ההולך וגדל שממלאת כנסת ישראל.

ספר הבהיר אמסטרדם 1651

על ספר הזוהר:

- **ספר הזוהר נחשב הספר המרכזי של תורת הקבלה.** הספר התפרסם לראשונה בשלהי המאה ה-13 בספרד על ידי המקובל רבי משה די לאון. הספר עצמו מייחס את רוב דרשותיו לרבי שמעון בר יוחאי, תנא מהמאה ה-2 לספירה ולתלמידיו, אך מרבית החוקרים כיום סבורים כי הוא נכתב סמוך לפרסומו, על ידי קבוצת כותבים.
- **בין הרבנים היו שערערו על קדמות ספר הזוהר.** רבי יעקב עמדין חיבר ספר בשם "מטפחת ספרים" ובו ערער על קדמות הזוהר. גם החתם סופר, שהאמין בתורת הקבלה, התבטא כנגד הזוהר, ואילו אחרים כמו הרב אלעזר פלקלס מבקר קשות את ספר הזוהר והקבלה בכלל. דברים דומים אמר רבו, הרב יחזקאל לנדא, בדרשה שצונזרה בספר "דרושי הצל"ח" ובתנועת הדרדעים, שנוסדה בתימן בראשותו של הרב יחיא קאפח, דחתה בתוקף את הקבלה.
- ואולם הספר הפך **לקנוני ואף לקדוש לאחר שפרסם האר"י את תורת הקבלה שלו.** אז החל גל חדש של פירושים לזוהר בהתאם לקבלת האר"י או בתיווך עם קבלת הרמ"ק. הראשון שערך פירוש מקיף לזוהר על פי קבלת האר"י היה הרב משה זכות (הרמ"ז) בשם מקדש ה'. ספר מקיף נוסף הוא מקדש מלך, שבו פירושי רבי אברהם אזולאי ממרקש ותלמידיו. הספר נערך על ידי תלמידו, רבי שלום בוזגלו.
- **הזוהר מכיל מדרשים על התורה,** רובם בארמית, המחולקים לפי פרשות השבוע. כמו כן משולבים בו שני חיבורים מאוחרים: "רעיא מהימנא" ו"תיקוני הזוהר".
- **בספר מתוארות הרפתקאות של חבורת רבנים** בעולם הזה ובעולם הבא, תוך מתן פירושים וחיידושים מיסטיים לתנ"ך. עשרת הרבנים הנקראים "חבריא קדישא" (החבורה הקדושה) שהם בעלי הזוהר הם: רשב"י ראש החבורה; בנו - רבי אלעזר; רבי אבא הסופר; רבי יהודה; רבי יוסי; רבי יצחק; רבי חזקיה; רבי חייא; רבי ייסא; רבי אחא. מופיעים בו שמות של תנאים ואמוראים מתקופות שונות, וגם נזכרים ספרים קדומים (כגון ספר חנוך א' וספר חנוך ב'); ספרי כישוף לצד מדרשים.
- **בספר כלולות גם "אידרות" – "אידרא רבא" (המושב הגדול או האספה הגדולה), "אידרא זוטא" (המושב הקטן או האספה הקטנה) ו"אידרא דבי משכנא" (מושב בית המשכן).** ייחודן של האידרות הוא בכך שבהן מתכנסת כל ה"חבורה" ומתיישבת במקום אחד - בניגוד לשאר הדרשות הנאמרות על ידי שניים, שלושה או ארבעה מהחברים ובדרך כלל נאמרות בדרך, תוך כדי הליכה או תוך כדי סעודה.
- יש בזוהר התייחסות לצדיקים נסתרים כגון רב ייבא סבא, סוחר הנושא סחורה על חמורו (טייעא) ונראה בתחילה כעם-הארץ, אך מתגלה כמקובל גדול הדורש בענייני תורת הנפש, גלגולי נשמות ושאלת הטוב והרע בעולם. דמות אחרת היא "הינוקא" המופלא - ילד-פלא, בנו של רב המנונא סבא, שמגיל ינקות יודע לדרוש בסתרי תורה ועולה עליהם בחמתו. סיפור אחר בזוהר מתאר את מפגשם של רשב"י וחבריו בגן עדן עם 'רב מתיבתא', הוא ראש הישיבה של מעלה, הדן אתם על ענייני העולם הבא והנשמה.

דוגמא מספר הזוהר כספר:

(מאמר 91 דט"ו ע"ח מח"כ)

תנו רבנן אונס צ"ו טו"צירון דימיניסטיר חיל מונדו לו"צייח: צינו ר' אלעזר אקטיניסקיו 40 תעניוח אינון או"צו לו"צייח: חיו תפלה אינון צינו לה לו"צייח: סי אליצ'אנטו ר' עקיבא חילנה חוכה: די"ו מסיב הרוח חילנה עמידה חי חסופלו חיל חירי: די"ו מוריד הנסס חניפסו לה לו"צייח: סי חלל'אקו סו דעת די ר' אלעזר: לו צידו רבי עקיבא חס ר' אלעזר קילי פיו חיל אי"ו: קומו קיחיל נון חירי רחוי פחרה קיסי ריספונדה חי ר' עקיבא פ"וחי מחס רחוי: סי איצ'אנטו ר' עקיבא דילאנטרי לה גינטי חידיו: צום דירי אצ'וזטרוס מסל חקיל לה קוחה חסימ"ח: ר' אלעזר חסימ"ח חלון חמינו מויי קירידו דיל ריי צייני חקיל חמינו חונדי חיל ריי חדימאנד'חילי חונס רוגחטי"ב: חי סיינדו חיל ריי לוקירי מונ"ו חילי פלחזיו מונ"ו סו צינידה א פלחסייו נון לי ריספונדי לה רוגחטי"ב חניסו פונטו חין טחל קיסי חניגליניח: חיל חמינו חיקי נון סי חיספארטס דיחיל פריסטו: חי ייו חסימ"ח חס חון חיסקלח"ו דיל ריי קי דימאנדס חונס קוחה דילאנטרי חיל ריי חי נון גוסטס חיל ריי קי חניטרי חילנה פוחירטס דיל פלחסייו: חי נון קירי די"ו קינון קירי חיעליניח'ר קון חיל: קי חיו חיל ריי די"ו קיסי לידי לה דימאנדס פריסטו קינון מי חניפ'חסיי: חנסי ר' אלעזר חיס חיל חמינו קירידו דיל ריי חי גוסטס חיל ריי קי ציניגה סו חמינו קאדס דיחיס חיל פלחסייו: חיקי נון סי חפארטי דיחיל: חי ייו סו קומו חיסקלח"ו קינון גוסטס חיל ריי קיחניטרי חין לה פוחירטס דיל פלחסייו חיסטונסיס ריסוזו סו דעת די ר' אלעזר: לידי"ו עקיבא צין חיסטי דירי קוחה חונס קימי די"ו חילוס: קימי די"ו חילוס חיסטי פסוק חיסו נון חגחס חפלה פור חיל פוחי"לו חיל חיסטי ני רוגיס פור חיליוסי חיסי חיס פורקי ליפיו חין חוזום די ר' אלעזר: פורקי לה גינטי נון לו סח"ח'ן חיסטו ע"כ:

ספר הזוהר בגרסת הלאדינו באותיות ראשי מבלגרד 1859

32 הקדמת ספר הזוהר
 דאסתלק בשם אלהים כדקאמרן. איש לא נעדר, מאינון שתין רבוא דאפיק
 בוילא דשקא, ובגין דאיש לא נעדר, בכל אתר דביתו ישראל ואתענשו בוויביותו,
 אתמנון ולא אעדר מאינון שתין רבוא אפילו ווד, בגין למיהוי כקא דיוקנא וודא:
 כמה דאיש לא נעדר לעילא, אוף הכי לא נעדר לתתא.

מאמר אותיות דרב המנונא סבא

כב) בראשית רב המנונא סבא אמר, אשכחון אתון בהפוכא, בית
 בקדמיתא ולקתת ב, היינו בראשית ברא, לקתת א בקדמיתא ולקתת א, היינו
 אלהים את. אלא כד בעא קב"ה למעבד עלמא כל אתון הוו סתימין, ויתרון
 אלפין שגין ע"ד דלא ברא עלמא, הנה בסתכל קב"ה ואשתעשע בהו.

מסורת הזוהר
 (שם) חיי שרה נח פקודי רטו ת"ז תמ"ט דף פה: פו.
 ת"נ דף פו: תק"ח דף קא. מ) תרומה תרלו ז"ח דף
 מט. פח: תק"ח דף קכא: ו) יגש ב תק"ח דף קכ:

הסולם
 מאמר
 המוחין הללו, שה"ס בינה דא"א שנעשה כתר
 לאו"א, ששם סליקו דכל רעותין, שכל
 המדרגות מקבלות ממנה. ועכ"ז ואסתלקו
 ביה בארץ סתים, כי ה"ס אורא דלא אתידע
 שהי' לא נפיק מאורא דיליה, כי הוא בסוד
 כי חפץ חסד הוא, וע"כ הוא בתכלית השלימות
 (כנ"ל במראות הסולם ד"ה והוא) וע"כ נק'
 אורא דכיא, ומשמיענו, שאע"פ שקומת
 החסדים המכונה אורא היא יוצאת על בחי'
 עלמא תתאה, שהיא מ"ת, מ"מ היא בתכלית
 השלימות, משום שהאור הזה נמשך מבחינת
 ג"ר דבינה דא"א, שהיא ריש כל דרגין
 דאצילות, שהן או"א וישסו"ת וזו"ן. ולפיכך
 נבחנת גם קומת החסדים שבה לבחינת אורא
 דכיא כמו בג"ר דבינה דא"א.

וז"ש, ואמיץ כח, דא רזא דעלמא
 עלאה: דהיינו בחינת מ"י שבנוקבא, שמשם
 נמשך המספר דשתין רבוא. כי היא מלבשת
 לעלמא עילאה, שהיא או"א עילאין כנ"ל. וזה
 אמרו איש לא נעדר, מאינון שתין
 רבוא דאפיק בחילא דשמא, כי משם משגת
 המוחין דמספר שתין רבוא, כנ"ל. וז"ש, כמא
 דאיש לא נעדר לעילא אוף הכי לא נעדר
 לתתא: כיון שהנוקבא הלבשה לאו"א
 עילאין, בסוד אמא, אוזיפת לברתא מאנהא
 וקשיט לה בקישוטהא, כנ"ל, ע"כ נעשית
 לגמרי כמו או"א עילאין, וכמו שמוחין דאו"א
 (דפ"ר דף ב' ע"ב)

ספר הזוהר בעברית וארמית עם פירוש הסולם של ר' אשלג

כיצד ומתי הגיעה הקבלה הגיעה לעולם הנוצרי ומה קרה לה מאז?

- הקבלה השפיעה כבר בסוף המאה ה-15, בראשית תקופת הרנסאנס, היא משכה את תשומת לבם של מלומדים נוצרים. חיבורים קבליים אחדים תורגמו ללטינית, וההתעניינות והעיסוק בתורת הקבלה הלכו והתרחבו עד שהפכו לתנועה.
- שתי דמויות בולטות בקבלה הנוצרית הם יוהנס רויכלין (פילוסוף והומניסט, מראשי ההבראיזם, החקר הנוצרי של העברית והיהדות) בגרמניה ופיקו דלה מירנדולה באיטליה (הומניסט ופילוסוף איטלקי מפורסם בתקופת הרנסאנס). האחרון ניסח בשנת 1486 פרשנות לתורה שחלקם שואבים מתורת הקבלה, ובפרט מהביאור לתורה של רבי מנחם רקנאטי.
- במקביל מצאו חיבורים קבליים יהודיים את דרכם גם אל מכשפים ואוקולטיסטים הרמטיים שפעלו באירופה, ואלו פיתחו את הקבלה ההרמטית, בה מקורות שונים, כולל אסטרולוגיה, אלכימיה, פגאניזם מצרי ויווני, גנוסיס ונאופלאטוניזם, דוגמת "מערכת קסמי המלאכים החנוכית" של ג'ון די (. היה מתמטיקאי, אסטרונום, אסטרולוג, גאוגרף, אוקולטיסט, ומרגל 007 המקורי).
- בימי ההשכלה, הפכה הקבלה ההרמטית לאחד הבסיסים הפילוסופיים והפולחניים של אגודות כישוף, תנועות נאו-פגאניות ואגודות סתרים שונות, כגון "המסדר הרמטי של השחר המוזהב", שבסוף המאה ה-19 ועד ראשית המאה ה-20. בין החברים הבולטים בה היו המשורר האירי ויליאם באטלר ייטס והמיסטיקן האנגלי אליסטר קראולי.
- הקבלה ההרמטית השפיעה על תנועות ניו אייג' ותנועות נאו פגניות מודרניות (למשל ויקה, אמונה דואו-תאיסטית באל זכר ובאלה נקבה, שזיווגם מקיים את העולם ונולדה ע"י הפקיד הבריטי, סופר והאנתרופולוג החובב ג'רלד גרדנר, שהיה גם בונה חופשי). הקבלה מקושרת מאז גם למושג "קבאל", או ל"אילומינאטי", קבוצה של עשירי העולם הפועלת מאחורי הקלעים ושולטת בו, ובהם רוקפלר, רוטשילד ואחרים.

קבלת הרמ"ק:

- **הרמ"ק נחשב כגדול המקובלים העיוניים.** הוא היה בעל יכולת העמקה, וכישרון הכתיבה שלו העשיר מאוד את תורת הקבלה. חוקר הקבלה גרשם שלום תיאר את הרמ"ק כ"הוגה הדעות והנציג החשוב ביותר של קבלת צפת. מחשבה דתית אינטנסיבית מאוד וכוח הסברה הצטרפו אצל רמ"ק, והוא התאולוג הסיסטמטי העיקרי של הקבלה".
- **הרמ"ק נולד בשנת ה'רפ"ב (1522).** מקום לידתו אינו ידוע, אך שם משפחתו מעיד על כך שמוצא משפחתו מהעיר קורדובה שבספרד. הוא גדל וגר בצפת, למד תלמוד והלכה אצל רבי יוסף קארו. הוא התחתן עם אחותו של רבי שלמה אלקבץ, ובגיל עשרים החל בלימוד קבלה אצל גיסו. הרמ"ק פיתח את הקבלה בהרחבה וביסס אותה על רבים מהיסודות של תורת רבו, שלמה אלקבץ. הרמ"ק היה אחד מארבעת הרבנים שנסמכו בידי רבי יעקב בירב ב-ה'רצ"ח 1538, ולאחר שנים אחדות החל לשמש כראש ישיבה בצפת. עם תלמידיו נמנו רבי חיים ויטאל, לימים עורך כתבי האר"י, ורבי אליהו די וידאש, מחבר הספר "ראשית חכמה". חיבורו המרכזי והספר שאיתו מזוהה הרמ"ק ביותר הוא "פרדס רימונים", המבאר את שיטתו בקבלה ומהווה סינתזה של כלל ההגות הקבלית.
- **עם הגעתו של האר"י לצפת הפך הרמ"ק לרבו** למשך תקופה קצרה, עד לפטירתו של האחרון בכ"ג בתמוז ה'ש"ל (1570). עם פטירתו נחשב האר"י ליורשו הרוחני וממשיך דרכו, אף ששיטתם בקבלה אינה דומה: הרמח"ל יצר הבחנה בין השיטות, והסביר כי קבלת הרמ"ק מהווה לימוד "עולם התוהו", ואילו "עולם התיקון" נמצא בקבלת האר"י.
- **הקבלה של הרמ"ק** תפסה את תהליך בריאת העולם כהתפשטות ישירה והדרגתית מתוך האלוהות האין-סופית. הכוחות הכלולים בה הולכים ומתגלים, כשכל מדרגה בסדר ההשתלשלות היא בגדר סיבה ומקור לזו הבאה אחריה. זאת עד להיווצרותו הסופית של העולם בתוך מושג ה"יש", מושג הנתפס בשכל האנושי.

האר"י והקבלה הלוריאנית:

- **רבי יצחק לוריא (1534–1572), המכונה האר"י**, היה גדול מקובלי צפת במאה ה-16 והוגה שיטה חדשה בקבלה. השפעתו על המיסטיקה היהודית היא עצומה, וממנו ואילך זכתה הקבלה שלו, הקבלה הלוריאנית, או קבלת האר"י, להשפעה רבה בכל רחבי העולם היהודי, עד שמחלקים את תורת הקבלה לשניים – לפניו ואחריו. תלמידיו נקראו אחריו גורי האר"י. **האר"י נולד בירושלים לאב אשכנזי ולאם ספרדייה**. לאחר פטירת אביו חי בבית דודו במצרים. את תורת הנגלה למד מפי רבי בצלאל אשכנזי בעל השיטה מקובצת. עד גיל 36 חי בבית דודו רבי מרדכי פרנסיס שהיה ממונה על המכס במצרים, שם הקדיש האר"י את עתותיו בעיקר ללימוד ספר הזוהר ותורת הסוד. בשנת 1570 עלה לארץ ישראל והתיישב בצפת, ובתום שנתיים של פעילות ערה נפטר והוא בן 38 בלבד.
- **מכתבי האר"י עצמו נשארו בידינו מספר פיוטים** לשבת ("אזמר בשבחין", "אסדר לסעודתא" ו"בני היכלא") וכן מספר מאמרים שנקבצו בתוך ספר "שער מאמרי רשבי". שאר תורתו נכתבה על ידי תלמידיו. האר"י מעולם לא כתב דבריו בקבלה, וכל תורתו ידועה לנו רק מכתבי תלמידיו. שלושת תלמידיו הגדולים היו רבי יוסף בן טבול, רבי ישראל סרוג ובעיקר רבי חיים ויטאל, בכיר תלמידי האר"י, אשר תורתו של האר"י מובאת בעיקרה בספרו "עץ חיים". תלמידיו של האר"י היו חוג מסוגר שלא קיבל אליו אלא תלמידים נבחרים. גם לאחר פטירתו של האר"י המשיך חוג זה להסתגר בתוך עצמו, ולא פעל להפצת תורת האר"י. התפשטות קבלת האר"י החלה רק במחצית השנייה של המאה ה-16, עם מסעותיו של רבי ישראל סרוג באיטליה ובפולין. בעקבות כך החלה קבלת האר"י לצבור תאוצה באיטליה, בפולין ובטורקיה, עד שקנתה לה את הבכורה במחשבה הקבלית מראשית עלייתה ועד לימינו.
- **חידושה של קבלת האר"י** הייתה בכך שראתה את תהליך הבריאה כתהליך מורכב יותר ודינמי, שכוחות מנוגדים פועלים בתוכו זה על זה. כיוון שקודם הבריאה מילא אור אין סוף את כל החלל, הרי שלכאורה לכל מציאות אחרת שהיא נפרדת מהאלוהות לא היה מקום להתקיים ולהתגלות. קבלת האר"י פתרה בעיה זו בהציגה את תהליך הבריאה כתהליך של הסתלקות שקודמת בהכרח להתגלות. **תהליך זה מכונה בשם צמצום**. בזכות הצמצום וההתכנסות של ההארה האלוהית נוצר חלל פנוי שמאפשר להכיל בתוכו את כל העולמות, הן הרוחניים העליונים והן הגשמיים התחתונים. חלל זה נקרא בשם **"חלל הטהירו"**. על-אף הסתלקותו של האור האלוהי מחלל הטהירו, נותרו במקום **שיירי אור המכונה בשם "רשימו"**. שיירי האור שנותרו בתוך החלל הפנוי נותרו מעורבים בשורשי הדין, שקודם הצמצום היו כלולים בתוך האין-סוף אך לא ניתנו להבחנה ולא התגלו בתוכו. לכוחות הדין שנתגלו בצמצום יש תפקיד קונסטרוקטיבי בהתהוות העולמות. כוח הדין הוא כוח ההגבלה והצמצום ובכך מתאפשרת נתינת מידה ושיעור מחוץ להוויה האין-סופית של האלוהות. צורתו של החלל שנתהווה הוא חלל עגול, ובתור שכזה הוא נטול ממדים של מעלה, מטה, ימינה ושמאלה. ממדים אלו נקבעו עם השפעתו של אור אלוהי אל תוך החלל הזה ונקודת הבקיעה הראשונה של האור נקבעה כנקודת המעלה. **האור השופע מלא את כל החלל** והדמות המצטיירת שם היא **דמות "האדם הקדמון"** המתוארת בקבלה כדמיון אדם. מדמות זו עתידים להתגלות העולמות העליונים.

השבתאות:

- בעוד קבלת האר"י הטילה את הייעוד המשיחי על עם ישראל כקולקטיב, הטילה **תנועת השבתאות את השליחות המשיחית על אדם בודד** והעמידה במרכזה את משיח השקר שבתי צבי.

- **שבתאי צבי נולד באיזמיר ב-1626**. כבר בצעירותו הרבה להתעסק במיסטיקה ובקבלה לצד ספרות ההלכה. מגיל צעיר נתגלו בו סימנים של מאניה דפרסיה. בגיל 25 (או 29) גורש מאיזמיר והחל במסע נדודים. בעזה פגש את נתן העזתי, ששכנע אותו, על סמך חזון נבואי, כי הוא המשיח. פגישה זו, שהתרחשה בשנת 1665, היוותה את האפיזודה הראשונה בסדרה של התרחשויות, שעתידות היו לחולל טלטלה עצומה בקהילות ישראל בשנים שאחר כך. נתן העזתי החל להפיץ את הידיעה לכל קהילות ישראל במכתבים, ובה בעת יצא שבתי צבי עצמו לירושלים להפיץ את בשורתו. בקהילות ישראל באירופה התקבל שבתי צבי כמשיח, הרבה בהשפעת פרעות ת"ח ת"ט (1648–1649). היהודים, שהיו במצב כלכלי, דתי, חברתי וביטחוני קשה מאוד לאחר הפרעות, פירשו את מצבם כחבלי משיח והאמינו שהגאולה קרובה. על כן, כששבתי צבי הכריז על עצמו כמשיח, קיבל אותו העם בהתלהבות.

- העולם היהודי חווה **חודשים של אופוריה משיחית**; צומות החורבן בוטלו. שבתי עצמו נהג לעבור על איסורי תורה כמו אמירת השם המפורש – טאבו חמור מאין כמוהו – ובירך על כך: "ברוך מתיר איסורים". עם זאת, בפומבי הייתה הקריאה שיצאה מתנועתו קריאה לחזרה בתשובה. שמועות על מלכותו, ועל כך שהוא עומד להדיח את השליט העות'מאני ולתפוס את מקומו, רדפו זו את זו.

- הקדחת המשיחית לא תמה אף כאשר הוזזר הטורקי החליט לעצור את שבתי צבי; ניתנה לשבתי צבי האפשרות לבחור בין מוות לבין התאסלמות; **ובספטמבר 1666 הוא בחר להמיר את דתו**. התאסלמותו של שבתי הכתה בתדהמה את העולם היהודי, וגרמה לרובו לזנוח את התקווה המשיחית.

- שבתי צבי עצמו נותר באדריאנופול (בבלקן), ראש ל-200 משפחות של נאמניו, שהתאסלמו אתו. התגלויותיו לא פסקו, והוא ניהל אורח חיים דתי ספק יהודי ספק מוסלמי; דבר זה היה לצנינים בעיני השלטון. ב-1673 הוגלה שבתי צבי לדולצינו, העיר העתיקה שבאלבניה. **בתקופה זו יצר משנה קבלית חדשה, שעיקריה הם קיומם של שני אלוהים נבדלים. הראשון הוא ה"אין סוף", והשני "אלוהי ישראל", הנאצל ממנו**. שבתי צבי מת ביום כיפור שנת ה'תל"ז (1676) והוא בן 50. נתן העזתי הפיץ את הרעיון לפיו שבתי צבי "נבלע באורות העליונים", כלומר הפך לחלק מהאלוהות.

קבלה הרמח"ל והחסידיית:

- הרמח"ל (רבי משה חיים לוצאטו, 1707 – 1746), היה רב, משורר, מקובל, איש מוסר, מחזאי, סופר, וחוקר יהודי-איטלקי במאה ה-18. עוד כנער נמשך לקבלה, ואף חיבר בה חיבורים רבים. בשנת 1722, כשהרמח"ל היה בן חמש-עשרה, עזב רבו את פדובה ועבר לרג'ו אמיליה על מנת לכהן שם ברבנות במקום חמיו רבי בנימין הכהן ויטאלי שהזקין. עם עזיבתו של הרב באסאן עבר הרמח"ל ללמוד לבדו בביתו, והצטרף לחבורת צעירים בשם "מבקשי ה'" שעסקו בלימוד קבלה ביחד. הרמח"ל התפרסם בכישרונותיו המיוחדים, ונאמר עליו כי בגיל ארבע-עשרה ידע בעל-פה את כל התלמוד בבלי, כתבי האר"י וספר הזוהר. לדבריו נגלה לו "מגיד" והוא קיבץ סביבו תלמידים רבים אשר רחשו לו הערצה רבה, שבעקבותיה התעורר פולמוס גדול שגבל אף ברדיפתו והגיע לכדי שריפת ספריו. על אף הרדיפות אחר הרמח"ל, לאחר פטירתו זכה להערכה רבה אצל הגר"א והתנועה הליטאית שבראשה עמד הושפעה ממנו רבות.

- **הקבלה בתנועת החסידות:** את החלל שהותירה אחריה השבתאות מילאה תנועת החסידות, שקמה באמצע המאה ה-18. מייסד התנועה הוא רבי ישראל בעל שם טוב (הבעש"ט), מיסטיקן שינק בהגותו מן המורשת של תורת הקבלה. הגותה של הקבלה החסידיית מושפעת ממיזוג של תפיסות קבליות שונות, לעיתים אף מנוגדות זו לזו. המגמה העיקרית של הקבלה החסידיית היא מגמה של פופולריזציה של הקבלה, תוך שעתוק וטרנספורמציה של מושגי הקבלה מתורת העולמות העליונים והאלוהות אל תורת הנפש והאדם. פסיכולוגיזציה זו של הקבלה לא הייתה ייחודית לחסידות – היא שאבה יסוד זה מהקבלה האקסוטטית של רבי אברהם אבולעפיה.

- בנוסף ליסודות האקסוטטים שילבה לתוכה **החסידות יסודות תאוסופיים-תאורגיים (תורת האלוהות) הן של האר"י והן של הרמ"ק**. את היסוד שנחשב המשיחי, שהיה יסודי אצל האר"י ואצל השבתאות – ובמקרה האחרון הביא בסופו של דבר למשבר – השכילה החסידות לנטרל על ידי הגבלתה לגאולה הפנימית של האדם. אם נזכור את פרעות היהודים במזרח אירופה הרי שהקבלה בחסידות נתנה פתרון של תקווה והתעלות בדרך זו. יסוד נוסף שהודגש בחסידות הוא **היסוד המיסטי-מאגי, שמילא תפקיד מרכזי בתודעה החסידיית**, אף יותר מהיסודות התיאוסופיים-תיאורגיים.

- על אף ההשראה המהותית שהעניקה תורת הקבלה לתורת החסידות, **התירו מרבית האדמו"רים רק ליחידי סגולה להגות בתורת הקבלה** ואסרו זאת על השאר. יש מהאדמו"רים שאף התירו את הלימוד רק לבני ארבעים ומעלה. אדמו"רים שונים אוסרים במיוחד על בעלי תשובה טריים (שלהם נטייה ללימוד זה) את לימוד הקבלה.

קבלת בעל הסולם והקבלה הפופולארית בימינו:

- הרב יהודה לייב אשלג (1884–1954), המכונה "בעל הסולם" על שם הפירוש שכתב לספר הזוהר, עסק בהפצתה של חכמת הקבלה. מלבד הפירוש האמור, הוא כתב גם את "תלמוד עשר הספירות" המונה 16 חלקים ומיוסד על כתבי האר"י. "בעל הסולם" הדגיש מאוד את חשיבות הנתינה. בראייתו, תיקון "שבירת הכלים" יעשה כאשר כל אדם יצרוך רק את הדרוש לו וייתן לזולת ככל יכולתו, תוך מילוי מושלם של הרצון האלוקי. כל הקלקולים בחברה האנושית (למשל: הפערים בין עשירים לעניים ומלחמות), הם **תוצאות של האגואיזם והרצון לקבל, המנתק את נשמתו של האדם מבוראו, מסביבתו ומקיומו.** הוא הצביע על הצורך הטמון באדם להתעלות במדרגות רוחניות כדי להשיג בשלמותו את מושג 'האהבה הנצחית' הכולל את כל השפע והטוב. ההתעלות והדבקות הרוחנית מלווה גם בהתקדמות חברתית גשמית שתבטא במבנה חברתי מקיף עולם של אחדות ואחוה. מאמריו וספריו פונים בראש ובראשונה אל היהודי. עם זאת, רעיונות מרקסיסטיים הופכים **בפרשנותו לסולם דיאלקטי המוביל אל גאולה קיבוצית** ול הקבלה נתפשת אצלו **כמודל לקדמה.**

- **התפשטות הקבלה פופולארית:** כחלק מהתגברות העניין העממי הגלובלי במיסטיקה ובדת, זוכה גם הקבלה לפריחה מחודשת בישראל ובעולם, ואף בקרב מי שאינם יהודים. מאמיניה ואלה שרוצים ללמוד אותה, משתייכים לכל שכבות הציבור, והשפעתה ניכרת אף בקרב ידוענים מתעשיית הבידור. הדוגמה העיקרית היא השחקנית **והזמרת מדונה**, שחרטה על זרועה את האותיות העבריות "לאו", ואף הוסיפה לשמה את השם היהודי "אסתר". מדונה משתייכת ל"מרכז לקבלה" שהקימו **בני הזוג קרן ושרגא ברג.** ברג היה תלמידו של המקובל יהודה צבי ברנדויין, מממשיכי דרכו של אשלג. אף הזמרת ומעצבת האופנה **ויקטוריה בקהאם ובעלה שחקן הכדורגל דייוויד בקהאם** נחשבים כקבליסטים, ושניהם קעקעו את המילים העבריות "אני לדודי ודודי לי הרעה בשושנים" וגם את המילים "ביחד לעולמי עד". אף **הזמרת בריטני ספירס** קעקעה את המילים "מהש" (ראשי תיבות של "מעולם הוא שמך") שנאמר בקבלה שהוא מסוגל לשמירה. נוסף להם **הזמרת והשחקנית כריסטינה אגילרה** קעקעה גם את המילים "אני לדודי ודודי לי הרעה בשושנים".

תקציר על מחקר הקבלה העיוני:

- **בתקופת הרנסאנס החלו חוקרים לעמוד על הזיקה בין השקפות קבליות לבין תפיסות פילוסופיות שונות.** שניים מהחוקרים הבולטים בעת ההיא הם **רבי אליהו דלמדיגו ורבי יהודה מסר ליאון**. הופעתו של ספר הזוהר, והשימוש שנעשה בו ובתורת הקבלה בקרב חוגים נוצריים מיסיונרים, היווה בעיה סוציו-אינטלקטואלית ליהדות. ההתמודדות עם בעיה זו תרמה לבחינתם המדוקדקת של הקבלה ושל ספר הזוהר. החיבור הראשון שיוחד כולו להתקפה כנגד הקבלה וספר הזוהר הוא **"ארי נוהם" של יהודה אריה ממודנה**.
- **בראשיתה של המאה ה-19**, עם התעוררות ההתעניינות האקדמית ביהדות (חכמת ישראל), התגברה גם ההתעניינות בקבלה אצל החוקרים – בהם ניתן למנות את רנ"ק, אליהו בן אמוזג, אדולף פרנק, שלמה מונק, שד"ל, משה שטיינשניידר וצבי גרץ. **המחקר האקדמי בתחום לא חף ממניעים זרים, בהם מניעים דתיים ותרבותיים**. מגמה זו בולטת במיוחד אצל שני האחרונים, שאותם מכנה יהודה ליבס "הקברנים": "שביקשו לייבש ולחסל במחקרם את המורשת היהודית ורק לערוך לה קבורה הגונה". יוסף דן הדגיש כי "כל תנועות הרפורמה המודרניות, עוד בטרם פנו לתקן את סידור התפילה וההלכה, התנערו בתחילה כל שריד של יראה כלפי הקבלה. הם הבינו שאי-אפשר לנתק בינה לשמירת מצוות דקדקנית... עד אמצע המאה ה-20, האורתודוקסים המודרניים, הקונסרבטיבים, הרפורמים והרקונסטרוקטיבים התאפיינו בדחייה גמורה של הקבלה".
- **חוקר הקבלה הבולט ביותר במאה ה-20 הוא גרשם שלום**, אשר נחשב לראש החוקרים של תחום הקבלה. מחקריו וחיבוריו בתחום זיכו את הקבלה במעמד נכבד בעולם האקדמי. שלום העמיד תלמידים רבים וחשובים כמו **ישעיה תשבי, רבקה ש"ץ אופנהיימר, יוסף בן שלמה, משה אידל, יוסף דן ויהודה ליבס**. תלמידיו של שלום הכשירו את הדור הבא של חוקרי הקבלה ובראשם **רחל אליאור, מיכל אורון, בועז הוס, יונתן גארב ואחרים**. חקר הקבלה הוא התחום הפורח ביותר בתחום מדעי היהדות בראשית המאה ה-21 אושרו במוסדות האקדמיה בישראל וברחבי העולם עשרות עבודות דוקטורט בתחום הקבלה.
- התפשטות התופעה, שנהפכה לפופולרית מאוד, הובילה לפרסום מאמרי עיתונות רבים **על "המרכז לקבלה" של ברג בעיתוני העולם**. מלבד זאת נעשו גם מחקרים רבים על תופעת הקבלה החדשה בכלל והמרכז לקבלה בפרט. יש חוקרים המבקרים תופעה זו. כך למשל, טען החוקר יוסף דן, כי "מרבית המיסטיקה וה"קבלה" שנלמדים היום בישראל אין להם שום קשר לקבלה היהודית האותנטית וכי לאמיתו של דבר הם מבטאים את ניצחונה של "הקבלה הנוצרית", שהיא פירוש שונה ומעוות של הקבלה היהודית".

מהם מושגי הבסיסים ביותר של הקבלה?

- **"מעשה בראשית":** המקור הראשוני המתייחס למושג הוא במשנה (חגיגה ב,א). ההקשר האסוציאטיבי הראשוני, הוא למעשים שנעשו בראשית העולם, בבריאתו. הגישה המיסטית זיהתה את מעשה בראשית בספרות מיסטית וקבלית כעיסוק במעשה הבריאה בדרכי הנסתר, המובנות לחוג מצומצם, דרך הבנת השתלשלות הבריאה, למשל בשיטת "הספירות". **בראי התודעה המשמעות היא יצירת מציאות מן העדין לגס, למשל דרך עץ הספירות.**
- **"מעשה מרכבה":** זהו כינוי לספרות אזוטריה, הקשורה לתורת הסוד היהודית או האוניברסלית, ואזכורה הראשון היה בתקופת התנאים. מבוססת על ספר יחזקאל, למשל פרק א'. כך ההתייחסות הראשונית לאפיון "מעשה מרכבה" מופיעה במשנה, מסכת חגיגה, פרק ב', משנה א'. **בראי התודעה המשמעות היא התעלות רוחנית של האדם מן הגס לעדין.**
- **מבנה העולמות:** אינסוף, אצילות, בריאה, יצירה ועשיה מתורגמים הלכה למעשה לתפיסה הולוגרפית של המציאות שבה משתמש המדע ואנו במסע הנשמה.
- **"עץ הספירות":** סְפִירָה היא מושג יסודי בעולמה של הקבלה, המתאר 10 רבדים בהופעת האלוהות בעולם הגשמי. ניתן להבין את הספירות בדרכים רבות!! הספירות מוזכרות לראשונה בספר יצירה, ויש להם רמזים בתנ"ך בספר שמות: "וַתַּחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לְבַנֹּת הַסְּפִיר וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לְטֹהַר" (ספר שמות, פרק כ"ד, פסוק י'), והן בחזון המרכבה של יחזקאל "וּמַמְעַל לָרְקִיעַ אֲשֶׁר עַל רֵאשֵׁם, כְּמַרְאֵה אֶבֶן סַפִּיר דְּמוּת כְּסֵא" (ספר יחזקאל, פרק א', פסוק כ"ו). כך במדרש ובמשנה בפרקי אבות שאומרת ב"עשרה מאמרות נברא העולם" שהוא כמניין הספירות. כך את המילה לשורש העברי ספ"ר, במשמעות של לספור וכן לספר. **בראי התודעה עץ הספירות מבטא דרך ליצירת מציאות מודעת (מעשה בראשית), להתעלות רוחנית (מעשה מרכבה) ולהבנה הולוגרפית של מפת הבריאה.**

משמעות העולמות בקבלה:

- **אבי"ע הוא מושג בקבלה**, המורכב מראשי התיבות של ארבעת העולמות המרכזיים בקבלה: "אצילות", "בריאה", "יצירה" ו"עשיה", בסדר יורד. השמות מבוססים על הפסוק בישעיהו, "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו, יצרתיו ואף עשיתיו" ("הנקרא בשמי" רומז לעולם האצילות), שם הויה שמורכב מארבע אותיות, רומז על סדרתם וצורתם של עולמות אלו.
- השוני המהותי בין העולמות הוא **שכלל שהעולם גבוה יותר כך הוא אלוהי יותר**. ההארה שבו היא גדולה יותר מהעולם שמתחתיו, והלבושים או המסכים שמסתירים את האור האלוהי פחותים. ככל שיורדים בהשתלשלות העולמות, לישויות שבו יש פחות התבטלות כלפי האלוהות, ותחושה חזקה יותר של קיום עצמאי, ולכן מתמעט הטוב ומתגבר הרע. כל עולם הוא מקור החיים לעולם שמתחתיו, ולכן העולמות אחוזים אחד בשני, וכך למעשה יש קשר בין אור אינסוף שהוא ההתגלות הראשונה והעילאית של האלוהות לבין העולם הממשי.
- **עולם האצילות** – עולם האלוהות – עולם הספירות. עולם זה קרוי בשם הזה מפני שהוא נאצל מהבורא "ויאצל מן הרוח", או שהוא אצלו, והוא היחיד שמקבל מאור אינסוף. בעולם זה ניכר יחודו של הבורא באופן מוחלט, ולכן עולם זה הוא אלוהות גמורה. עולם זה הוא כולו טוב ואין בו ישות נפרדת לנבראים.
- **עולם הבריאה** – נקרא גם 'עולם הכסא' – כיסא הכבוד – עולם מחצב הנשמות שורש נשמת האדם – כנגד המחשבה. קליפת נוגה שבעולם זה הוא רובו טוב ומיעוטו רע. זהו העולם הראשון שנברא יש מאין ושיש בו נבראים-שרפים. נברא יש מאין.
- **עולם היצירה** – עולם המלאכים – כוחות שמופקדים על ביצוע תפקידים ללא כל בחירה – כנגד הרגש והמלאכים שבזה העולם נקראים חיות הקודש. קליפת נוגה שבעולם זה חציו טוב וחציו רע.
- **עולם העשיה** – העולם הממשי העולם הזה – כנגד המעשה. עולם זה מרוחק מהבורא באופן כזה שלנבראים בו יש תחושה עצמית חזקה. קליפת נוגה שבעולם זה רובו רע ומיעוטו טוב. ונחלק לשני תת-עולמות עולם העשייה הרוחני שבו נמצאים י"ס דעשייה והאופנים ועוה"ע הגשמי שהוא העולם הזה.

רמות הזהות והקשר לעולמות:

- **"נפש"-** הדם, שנאמר בתיקוני הזוהר " כי הדם הוא הנפש ועפרא דמכסיא עליו". נחצבה מעולם העשיה. היא מפעילה את הגוף ואיבריו ואת כוחות העשייה. בעבודת-ה', 'נפש' היא החוויה הנפשית המניעה את האדם לקיים בפועל את התורה והמצוות. מבטאת את החלק הרוחני הנמוך ביותר באדם וקיימת בכל צורות החיים. מהות הנפש היא כיסופים לאותו תענוג עליון שממנו יצאה. קרי, הנפש נחצבה ממקור גבוה שם זכתה לתענוג עילאי, אך לא בזכות עצמה. היא יורדת לעולם ומתלבשת באדם כדי להנות מאותו תענוג בזכות ולא בחסד.
- **"רוח"-** "אמר קהלת מי יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה" (זוהר). נחצבה מעולם היצירה. אהבה, יראה, רחמים - אלה רגשות שנובעים מדרגת ה'רוח' שבנשמה. ובעבודת-ה' - 'רוח' זו אהבת-ה' ויראתו. אדם שחש בגלוי רגשות של אהבה לקב"ה ויראה מפניו, הוא אדם שבחינת ה'רוח' מאירה בו. מייצגת את השאיפות ואת עולם הרגשות- שמחה, כעס, גאווה ועוד. מקום משכנה בלב ובשונה מהנפש המצויה בכל בעלי החיים, קיימת רק בבן האנוש. "הרוח" היא היכולת המוגברת להרחבת גבולות "האני" הסוביקטיבי ביחס לתמונה האוביקטיבית הרחבה.
- **"נשמה"-** הנשמה מקורה עליון והיא נחצבה מעולם הבריאה. החלק הרוחני הייחודי לאדם ושאינו קיים באף יצור אחר. היא העל מודע העמוק שבאדם. הגרעין הפנימי של אישיותנו שאינו מתכלה לעולם וחי חיי נצח. היא החלק הטהור ביותר ואין אפשרות לפגום בה אלא לעמעם ולערפל את התגלמותה והופעתה בחיי האדם. היא מתלבשת בכוחות השכל של האדם: חכמה, בינה, דעת. ובעבודת-ה' - ההבנה וההשגה בגדולת ה' קשורה בדרגת ה'נשמה'. זו הכרה שכלית עמוקה בגדולת ה', יחד עם שאיפה עזה לדבוק בו. בלילה עולה ונפרדת מהגוף ושבה אליו בבוקר כפי שנאמר בתפילת הבוקר " שהחזרת בי נשמת...". נקשרת עם עולמות עליונים ונושאת לאדם מסרים תמידיים (חלום) שאם יהיה קשוב אליהם יוכל לדעת אודות העתיד להתרחש. אחראית על האינטלקט ועל החלק החשיבתי.
- **שלוש הדרגות הללו - 'נפש', 'רוח', 'נשמה' - הן הרבדים הגלויים והנתפסים של הנשמה.** הן באות לידי ביטוי בצורות מוגדרות, וממילא מוגבלות. ניתן לחוש אותן ולהבינן, כיוון שיש להן לבוש מוגדר ומוגבל. למעלה מזה עומדות הדרגות 'חיה' ו'יחידה', שאין להן לבוש מוגדר. הן מהוות את הרבדים העל-שכליים, הבלתי-מוגבלים והאין-סופיים של נשמת היהודי.

- עם זאת, יש **בתוכנו כוחות שעומדים מעל לשכל ומעל להיגיון**. התודעה שלנו אינה מסוגלת לקלוט אותם, אלא בדרך כללית ובלתי מוגדרת. זאת, משום שהשכל והרגש קטנים ודלים מכדי לתפוס כוחות אלה. הם באים לידי ביטוי בעוצמה רבה, אך מבלי שהתודעה תוכל לקלטם בבהירות, ולתרגמם למושגים של שכל ורגש. כוחות אלה נובעים מ'חיה' ומ'יחידה'.

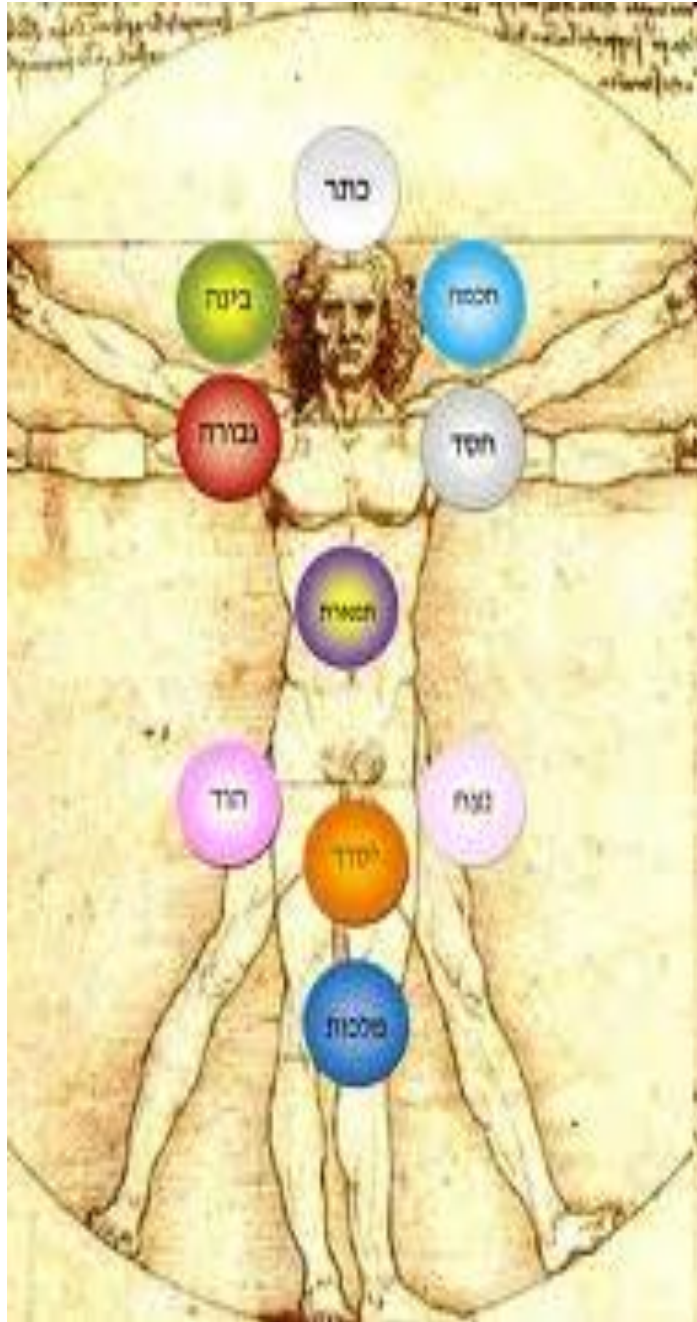
- **"חיה"** מייצגת את האנרגיה הרוחנית הרביעית במספר הסובבת סביב האדם. גבוהה לאין שיעור במעלתה מהנפש. מקיפה את האדם ועוטפת אותו באור רוחני עצום (אור מקיף) הנקרא "הילה". ככל שמדרגתו הרוחנית של האדם גבוהה יותר, למשל בזמן תפילה ובהנחת תפילין, כך ישתנה צבע ההילה המקיפה אותו, מה שיעיד בוודאי על מצבו הרוחני באותו רגע. התיאור הראשון של הילה מופיע במקרא לגבי משה רבנו " ומשה לא ידע כי קרן עור פניו" (שמות ל"ד, כ"ט). תפקידה של "חיה" הינו קריטי וחשוב עד מאוד לחוסנו של האדם. ה'יחידה' נקראת כך משום שהיא קשורה ומאוחדת בתכלית ב'יחיד' - בקב"ה. כשם שהקב"ה אינו נתפס ואינו ניתן להרגשה בצורה כלשהי, כך ה'יחידה' אינה משתנה ואינה מושפעת משום דבר חיצוני. היא עומדת מעל כל אפשרות שחטא ועוון יפגעו בה. הקשר שלה עם הקב"ה נשאר במלוא תוקפו, יקרה מה שיקרה. היא מתפרצת רק כשהאדם ניצב מול דבר שמאיים על עצם הקשר שלו עם הקב"ה, כמו התכחשות ליהדותו, למשל. או-אז היא פורצת החוצה ומעניקה ליהודי את התוקף למסור את נפשו על קידוש-השם. ויש עוד הזדמנות שה'יחידה' מתגלה - ביום-הכיפורים, ובמיוחד בתפילת 'נעילה', התפילה החמישית. כאשר יהודי מכריז בסוף התפילה: "שמע ישראל", "ה' הוא האלוקים" - ברגע זה מאירה בו ה'יחידה' שבנפשו!

- **"יחידה"** – הדרגה הרוחנית הגבוה ביותר. נמצאת מעל ראשו של האדם ואינה מתלבשת בו. אור היחידה נמשך מאור "האין סוף" שם מקור הנצח. למעשה מדובר באור רוחני עצום מעל לכל הידוע, המוכר והמצוי כזה הנשגב מבינתו של האדם. לכן לא תתכן כל אפשרות מעשית שדרגת "יחידה" תצטמצם ותתלבש בגוף החומרי. תפקידה לשמש טרנספורמטור המוליך את אנרגיית החיים מהמקור העליון. ההבדל בין 'חיה' ל'יחידה' הוא, כמובן, דק ומופשט. אפשר רק לומר, שהרצון הנובע מ'חיה', אף שאין מבינים ואין מרגישים אותו, הרי הוא בא לידי ביטוי בצורה של רצון, של משיכה פנימית. עצם העובדה שהאדם חש משהו, מעידה שזה לא בדיוק הוא עצמו; שיש כאן משהו נוסף. לעומת זאת, הדרגה שנקראת 'יחידה' - היא עצם הנשמה. היא אינה יכולה להתגלות בצורה של תחושה, כי היא-היא האדם עצמו.

משמעות עץ הספירות בקבלה:

- על פי הקבלה, האל הוא אינסופי ובלתי מושג. אך למרות זאת ניתן לנסות להבין את הצורות בהן הוא מתגלה בעולם ו"המדות שהבורא פועל בהם פעולותיו". הספירות ממחישות כיצד הולך ומתגלה, כך שספירה נמוכה יותר מייצגת התגלות מוחשית וגשמית יותר. במקומות רבים מתוארות הספירות כמעין "צינורות" המחברים בין עולמנו לבין האל, ודרכם עובר ה"שפע האלוקי", "האורות", הברכה שמשפיע האל על העולם. בהקשר זה מתואר המקובל כאדם המתקן את החיבורים בין הספירות, ובכך מאפשר לשפע לרדת לעולמנו בצורה חלקה ובעוצמה גדולה יותר.
- צורה אחרת לתאר את הספירות היא כמעין תכונות אופי של האלוהות, המתארות את התנהגות האל כלפינו. הרמח"ל מתאר את הספירות כמחשבות של האלוהות. הוא מדגיש שמה שמכנים את הספירות "האורות", הוא מפני שהאור נחשב לדבר הכי לא גשמי בעולם, והוא מובא רק בהשאלה על הספירות, להורות על התפשטות של האלוהות (ספר פתחי חכמה פתח ה').
- בספר יצירה, שהוא מקור חשוב להבנת הספירות, כתוב על הספירות שהן "עשר שאין להן סוף" - שמכיוון שנאצלו מהאינסוף הן צריכות לשקף את אינסופיותו ולכן הן מכונות שם "עשר ספירות בלימה" כפירוש הרמ"ק (ספר פרדס רמונים) "בלי מה" - ללא מהות, ובדבריו "שאינן להם מהות מושג אל בני אדם, לפי שאינם מוגבלות ולא מושגות, מפני שהם נשללות מהגבול ומהגשמות", מה שבהכרח מביא לידי כך, ש"צפייתן כמראה הבזק ותכליתן אין להם סוף" - ובפרשנות הרמ"ק שאף שהנבואה מושפעת מהן, הן אינן מושגות אפילו לנביא, שרק ראה את השתקפותן בדברים אחרים (רמ"ק, ספר היצירה).
- הספירות הן עשרת המאמרות שבהן נברא העולם, כפי שכתוב במשנה במסכת אבות, בספר היצירה הן מכונות "ידיים", מכיוון שהן משמשות את הבורא כפי שהידיים משמשות את האדם, והן שורשן של עשרת הדיברות שניתנו לישראל בהר סיני.
- לתנועת החסידות שהתפתחה בפולין של המאה ה-18 היה יחס מעט שונה לתורת הקבלה. מתוך האמונה שהאדם נברא בצלם אלוהים בהתבסס על הפסוק "כי בצלם אלוהים עשה את האדם", טענו רבני התנועה כי הכוחות האלוהיים המבוטאים במערכת הספירות קיימים במקביל בנפש האדם ונחלקים שם ל"שכל" ו"מידות". לדוגמה, החסידות תשתמש במונחים הללו כדי לתאר את הסכסוך הפנימי בין כוחות האהבה ושנאה באדם, במקביל לפרשנות המסורתית.
- הספירות עונות על בעיה פילוסופית ותאולוגית חריפה והיא - איך יכול להיות קשר בין האינסוף לבין הסוף, שהרי האדם אינו יכול להבין ולהשיג מושג אינסופי שלא מוגבל ולא מוגדר. הבורא כביכול התלבש ב"לבושים" וצמצם את עצמו כדי "לרדת" אל העולם, כמו מורה שממחיש נוסחה מופשטת באמצעות דוגמה מעשית. כמו כן, באמצעות הספירות האדם יכול להתדבק בבוראו, שהרי את עצמות ה' האדם אינו יכול לתפוס ולא להתדבק בו.

מבנה עץ הספירות:

פרשנות לעץ הספירות כאיברים
בגוף האדם בשילוב הציור
המפורסם של דה וינצ'י

- **ימין - הצד ה"זכרי"**. צד זה מאופיין בכוחות אקטיביים בעלי נטייה להשפעה, התרחבות והתפשטות, ללא מורכבות ופרטים.
- **שמאל - הצד ה"נקבי"**. צד זה מאופיין בכוחות פסיביים בעלי נטייה לקבל, להצטמצם ולהיכנס להגדרות ופרטים.
- **אמצע - צד "הזיווג"**. צד זה מאופיין בכוחות המאוזנים, המבקשים לאחד בין הניגודים, הזכר והנקבה, ולהגיע לשלמות.
- הקבלה משווה את מבנה הספירות **לצורת גוף אדם**, ומחלקת אותן לשתי קבוצות:
- **שלוש הספירות העליונות** המכונות בקצרה ג"ר (ג' ראשונות). ספירות אלה מכונות לרוב "המוחין" והן מייצגות את ראש האדם ואת כוחות השכל והמחשבה.
- **שבע הספירות התחתונות** המכונות בקצרה ז"ת (ז' תחתונות). ספירות אלה מכונות לרוב "ספירות הבניין" ומייצגות את גוף האדם, מהחזה ומטה, ואת הכוחות הרגשיים והמעשיים. לעיתים מתוארות הג"ר כנשמה, ביחס לז"ת שהן הגוף. קיים שפע רב של הקבלות אלגוריות לשבע הספירות התחתונות. אחת מהן היא הקבלתן לשבע דמויות מופת היסטוריות, הידועות כ'אושפיזין' מחג הסוכות.
- לעיתים יש **כינויים ושמות שונים לאותה ספירה**, כמו חסד הנקראת גם גדולה, או תפארת הנקראת גם רחמים או אמת.

תיאור כל ספירה:

- **כתר:** ישנה מחלוקת בשאלה האם הכתר אכן יכול להיחשב לספירה. שמה של ספירה זו מעיד כי אינה חלק אינטגרלי מתוך מערכת הספירות, אלא מעליהם, כמו הכתר שאינו חלק מן הגוף אלא מונח מעליו. לרוב מכונה "אין", כי היא מייצגת את החלל הפנוי שקדם לבריאה. התכונה המיוחדת ל"כתר" היא הרצון. הכתר מייצגת את השלב שבו מתעורר רצון מעורפל לדבר כלשהו, כשעדיין לא ידוע מה הוא, וכיצד הוא יושג, אלא רק צורך ל"משהו" לא ידוע. ספירה זו מייצגת גם את פרצוף אריך אנפין. כיוון ש"כתר" לא תמיד נספרת כחלק ממערך הספירות. אם כך, פעמים שבמקום ספירת ה'כתר' מונים את ספירת ה'דעת'.
- **חכמה:** "החכמה מאין תמצא"; החכמה נאצלת מתוך ספירת ה"אין" היא הכתר. ספירה זו היא תחילת המחשבה והתכנון האלוהי של הבריאה. בספירה זו הרצון של הכתר מתגלה, ומופיע רעיון ראשוני, אינטואיטיבי, כמעין תשובה כללית לשאלה "מה אני רוצה?", כרמז בשמה "חכמה" = "כח מה". ספירה זו מייצגת גם את פרצוף אבא.
- **בינה:** בינה היא התגלמות החכמה בפועל. היא לוקחת את הרעיון שנוצר בחוכמה ומפרטת אותו, מנסה לברר כיצד ניתן יהיה אפשר לממש אותו במציאות. כעת הרעיון מתחיל להיעשות מובן יותר, והוא מקבל צורה ופרטים. הבינה נמשלת לרחם, המקבל את זרע האב, החוכמה, ומעניק לו גוף, הוא ספירות הבניין. ספירת הבינה מקושרת גם ליכולת להכיל ניגודים ולשלב הפכים. על ספירת הבינה נקראת גם "עלמא דחירו" ("עולם החירות") - מקורה של הבחירה החופשית. היא גם מקורה של התשובה, היכולת להפוך את הרע לטוב. ספירה זו מייצגת גם את פרצוף אמא.
- **דעת:** ספירה זו מחברת בין חוכמה ובינה ומסמלת את האמונה במציאות של הרעיון. דעת אם כן היא הספירה הראשונה המעלה אפשרות להביא את הרעיון לידי מימוש. כאשר מדובר בהקשר של 'מוחין' משתמשים בספירת ה'דעת' במקום ספירת ה'כתר'.

- **חסד:** זו הספירה המביאה את הטוב האלוהי והשפע האינסופי אל תוך העולם, בלי כל חשבון ובלי כל צמצום. כך גם בנפש האדם, היא מסמלת את כוח האהבה והרצון להיטיב, הטבה שאין לה גבולות לא מבחינת האיכות ולא מבחינת הכמות ואינה מתחשבת כלל במקבל. שפע זה בעייתי בגלל מספר גורמים. הוא אינו מאפשר עצמאות למקבל, כמו הורה שלא עוזב לרגע את ילדו ולא נותן לו להתמודד בעצמו עם אתגרים. כמו כן, כח זה אינו מתחשב כלל בצרכיו של המקבל ויכול להעניק לו הטבה שיכולה להזיק לו, כמעין "חיבוק דוב" קטלני. ספירה זו מקושרת לדמותו של אברהם (אברהם הצטיין בהכנסת אורחים), יום ראשון ויד ימין.

- **גבורה:** ספירה זו מצמצמת את ההארה אל מי שראוי לה בלבד. בגבורה היחס אל כל יצור יהיה לפי מעשיו הנמדדים על פי אמת נוקשה. ישנו מימד הרסני בספירה זו, מאחר שאין בה התחשבות בחולשות האדם, אך מצד שני, תפקידה של ספירת גבורה להעניק עצמאות ולהכיר בקיומה. בנפש האדם ספירה זו מתארת התנהגות נוקשה, "לפי הספר". נתינה על פי צרכיו המינימליים של האחר בלבד, ללא התחשבות בחולשותיו ורצונותיו, כמו גם ההכרה בעצמאותו ונבדלותו של האחר. הספירה נקראת גם ספירת "דין" וגם "פחד", כפי שכתוב: "לֹאִי אֱלֹהֵי אָבִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם וַיְפַחַד יִצְחָק הָיָה לִי כִּי עָתָה רִיקָם שְׁלַחְתָּנִי." (בראשית ל"א מ"ב). ספירה זו מקושרת לדמותו של יצחק (יצחק נעקד בגבורה על גבי המזבח), יום שני ויד שמאל.

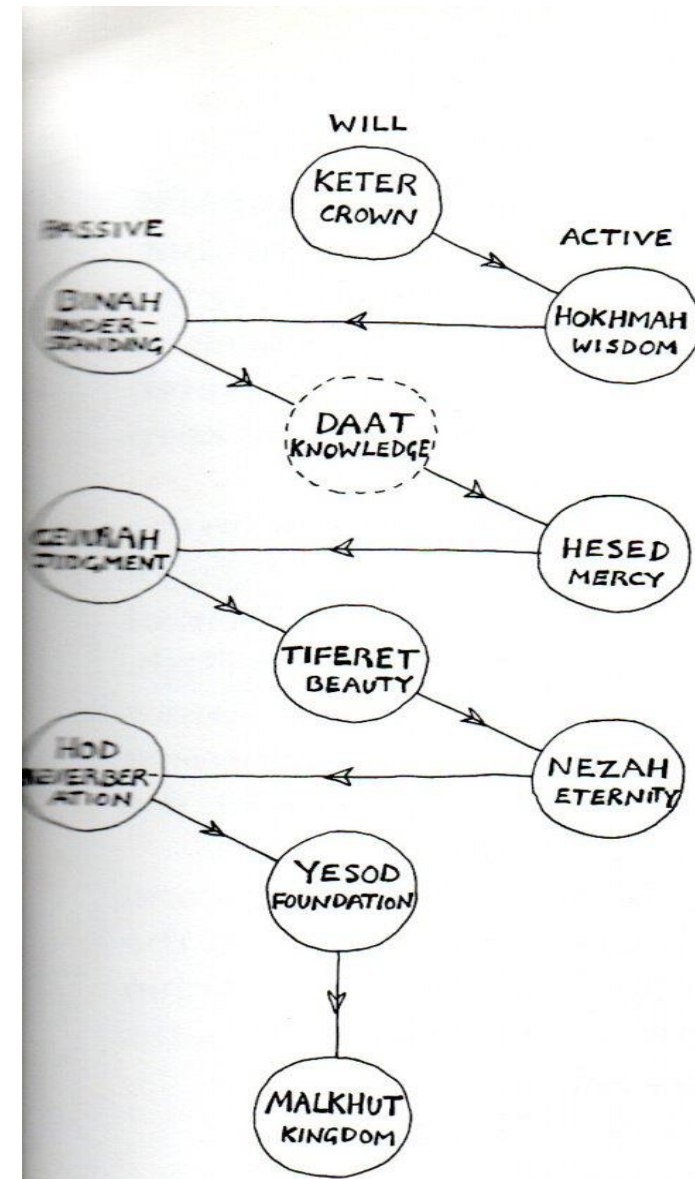
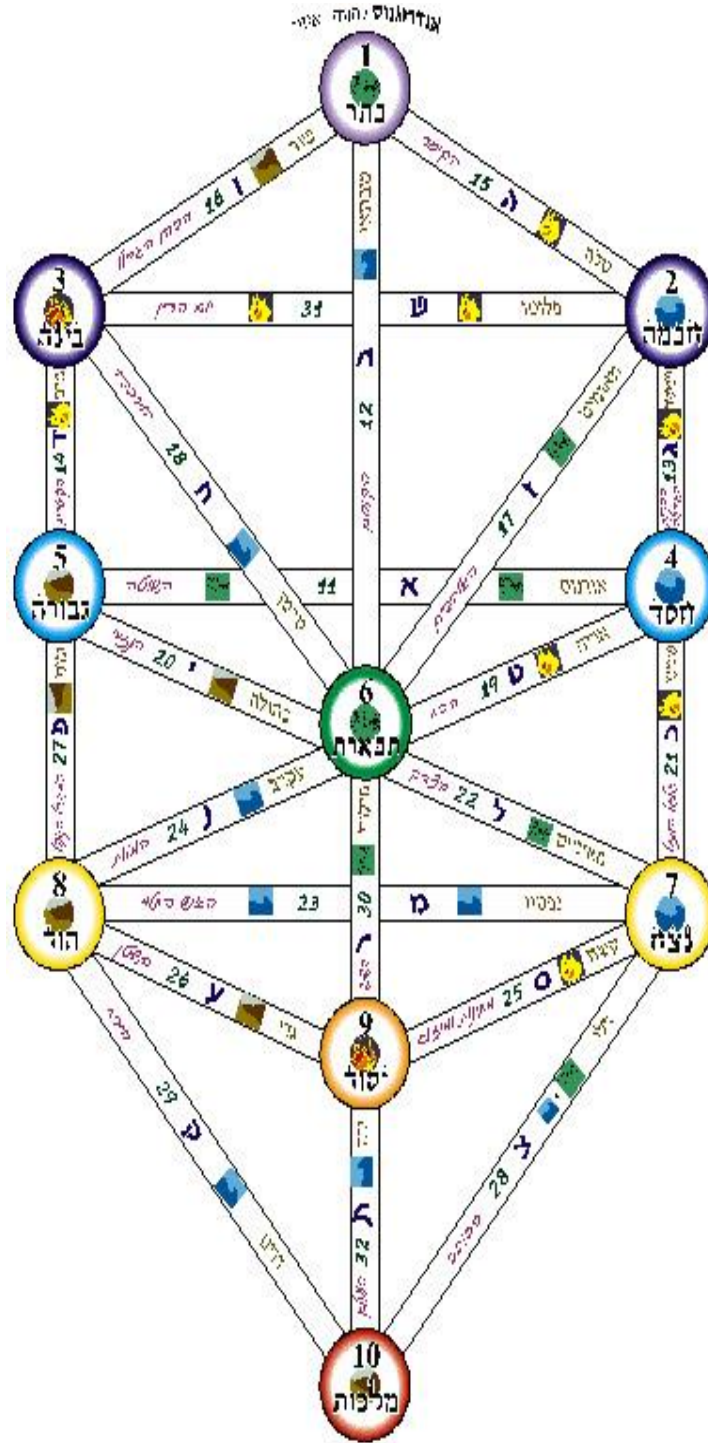
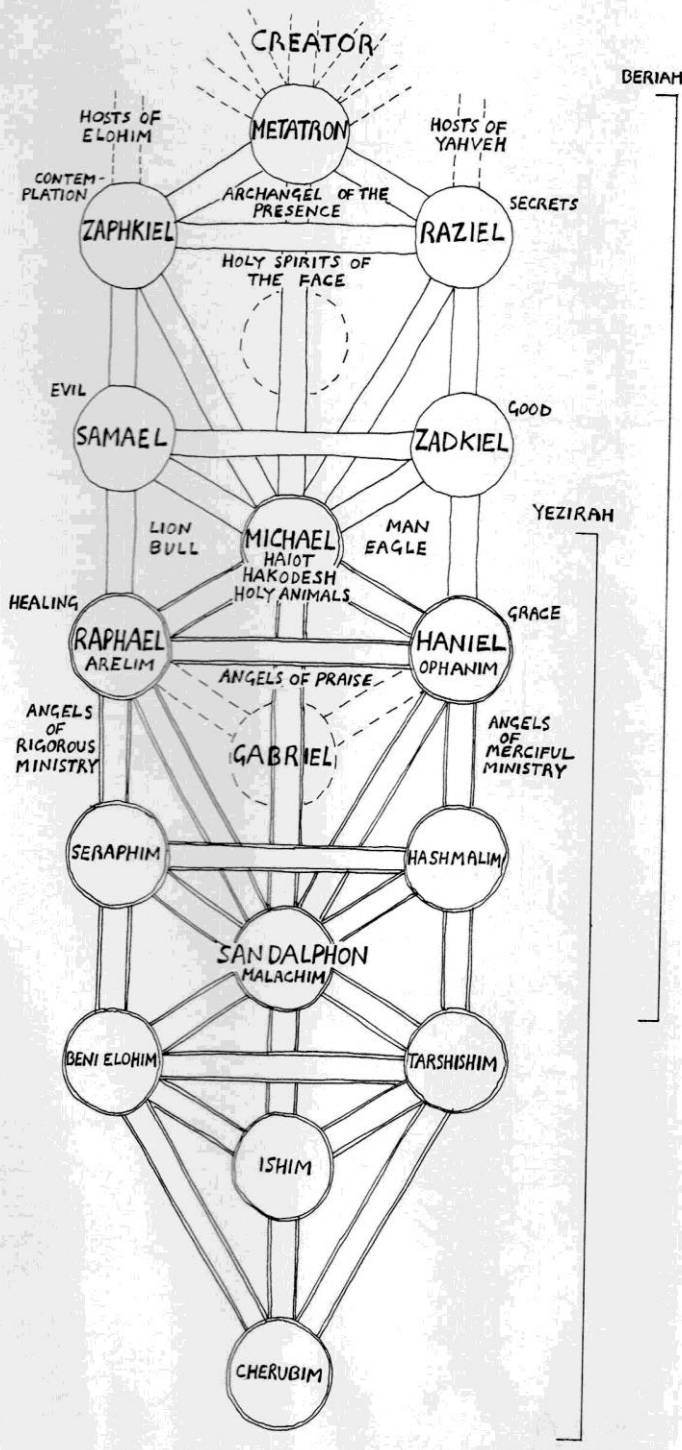
- **תפארת:** תפארת היא הספירה המגשרת בין החסד והגבורה, ומהווה פשרה בין נתינה מוחלטת לבין הגבלה. ההרמוניה שאותה היא מביאה היא שהופכת אותה ל"תפארת" – תכונה של חנניות, יופי ו'אופי'. בתור המיצוע שבין החסד ה'רך' לדין הנוקשה, נחשבת התפארת ל"כסא שופט־צדק", וכן מיוחס לה השם אָמֶת. שם נוסף שמייחד ספירה זו הוא "רחמים". בהיותה הספירה האמצעית ביותר במבנה עץ החיים, וגשר בין מימד החסד למימד הדין, היא מייצגת הסתכלות מלאה ומאוזנת על החיים, ואת המימד החובק והלבבי שבאדם. בנפש האדם ספירה זו מתארת את ההתנהגות על פי צרכיו של האחר ונתינה באופן מוגבל, אך מתחשב. ספירה זו מקושרת לדמותו של יעקב אבינו (בהקבלה ללשון הפסוק "תתן אמת ליעקב"), ליום השלישי "בשבת", ואזור החזה והבטן בגוף האדם.

- נצח:** שם הספירה הוא מלשון "ניצחון", ניצוח (מלשון פיקוד), הנצחה וענייני זמן ונצחיות. בספירה זו השפע האלוהי מודרך על מנת להעלות את המציאות ולקדם אותה אל עבר האינסוף, התובנה האולטימטיבית. בנפש האדם ספירה זו מקושרת לביטחון עצמי חיובי ופעיל. ליכולת להציב מטרות גבוהות ולהשיגן תוך התגברות על קשיים ומיני כוחות מנגדים, ליכולת הניהול וליכולת האישית (ה'קיבולת', או ה'חירות' הפנימית לכוון ו-) לשאוף למעלה. כמו כן גם להשפעה באופן אקטיבי על האחר, בגדר נצח והוד כליות יועצות. ספירה זו מקושרת לדמותו של משה רבנו (משה הוריד לעם ישראל את התורה הנצחית), ליום רביעי "בשבת" ורגל ימין. הנצח וההוד ככלל מקושרים בבחינה הדדית לכליות, ובאופן פרטני יותר לאשכים או לשחלות, אצל הזכר או הנקבה בהתאם.
- הוד:** שם הספירה הוא מלשון הודאה על האמת, אמירת תודה, ומשמעותה המילולית כמראה מרשים. ספירת "הוד" מקושרת לדמותו של אהרן (אהרן היה אבי הכהונה בישראל, שהיותה את המהות של בית המקדש שמכונה "הוד"), יום חמישי ולרגל שמאל. הנצח וההוד מקושרים שניהם גם לכליות ולאשכים או לשחלות אצל הזכר או הנקבה בהתאמה.
- יסוד:** ספירה זו מייצגת את החיבור בין שמיים וארץ, ואת המעבר בין רעיון למעשה. היא הכוח שמאפשר לאידאות האלוהיות להתגשם במציאות, ובה מתבצע המעבר מהעולם הרוחני לעולם הגשמי. ספירת יסוד משולה לזכריות ומקושרת לאיבר הרבייה הגברי, מאחר שהיא מקבלת שפע מהספירות הקודמות וזורעת אותו בספירת המלכות. הספירה מקושרת גם לדמותו של יוסף הצדיק ("וצדיק יסוד עולם". יוסף הצטיין במידת היסוד, בניסיון עם אשת פוטיפר) וליום שישי.
- מלכות:** ספירת מלכות משולה לנקביות ומקושרת לדמות האישה. על הסטרא אחרא ("הצד האחר", הנחש), נאמר שהוא מעוניין "לכבוש את המלכה", להשתלט על השפע האלוהי שמיועד להגיע אליה (לשכינה) ולמצוץ משם את חיותו ולהמשיכו לתוך ה'קליפה'. הספירה הזו מקושרת גם לדמותם של דוד המלך (דוד - מלך ישראל) ורחל, וליום שבת.

משמעויות מגוונות נוספות של עץ החיים:

- הבריאה נעשתה מאינסוף, מן העדין לגס, בעשר דרגות של דחיסות. (מעשה בראשית).
- תפקיד האדם הוא להתעלות מן הגשמי לאלוהי דרך עץ הספירות (מעשה מרכבה).
- העץ מייצג היררכיה של מלאכים ורבי מלאכים.
- העץ משקף את מבנה העולמות: אצילות, בריאה, יצירה ועשיה.
- בעץ משתקפת הפסיכולוגיה של האדם.
- גוף האדם ואבריו משתקפים בעץ הספירות הקבלי.
- 22 החיבורים בין הספירות + 10 ספירות = 32 נתיבי הבריאה בספר יצירה.
- העץ הוא תמצית של גאומטריה מקודשת ופרח החיים
- הקוד הגנטי של האדם 23 כרומוזמים (אחד לזכר או נקבה) מיוצג ב-22 אותיות עבריות, עץ החיים הוא שינוי של הקוד הגנטי המעניק "חיי נצח" לנשמה
- העולם הוא הולוגראפי ב-10 מימדים המקופלים זה בזה (תאוריות מיתרים)
- מפה אסטרולוגית לקביעת מבנה אישיות, עתיד ועבר (Human Design)
- מבנה גוף האדם ע"פ מע' הצאקרות.
- הבריאה נעשית בטבע ע"פ הספיראלה או פרקטל, והעץ הוא שיקוף של הולוגרמה בשפה קדומה.

פרשניות לעץ החיים בתמונות:

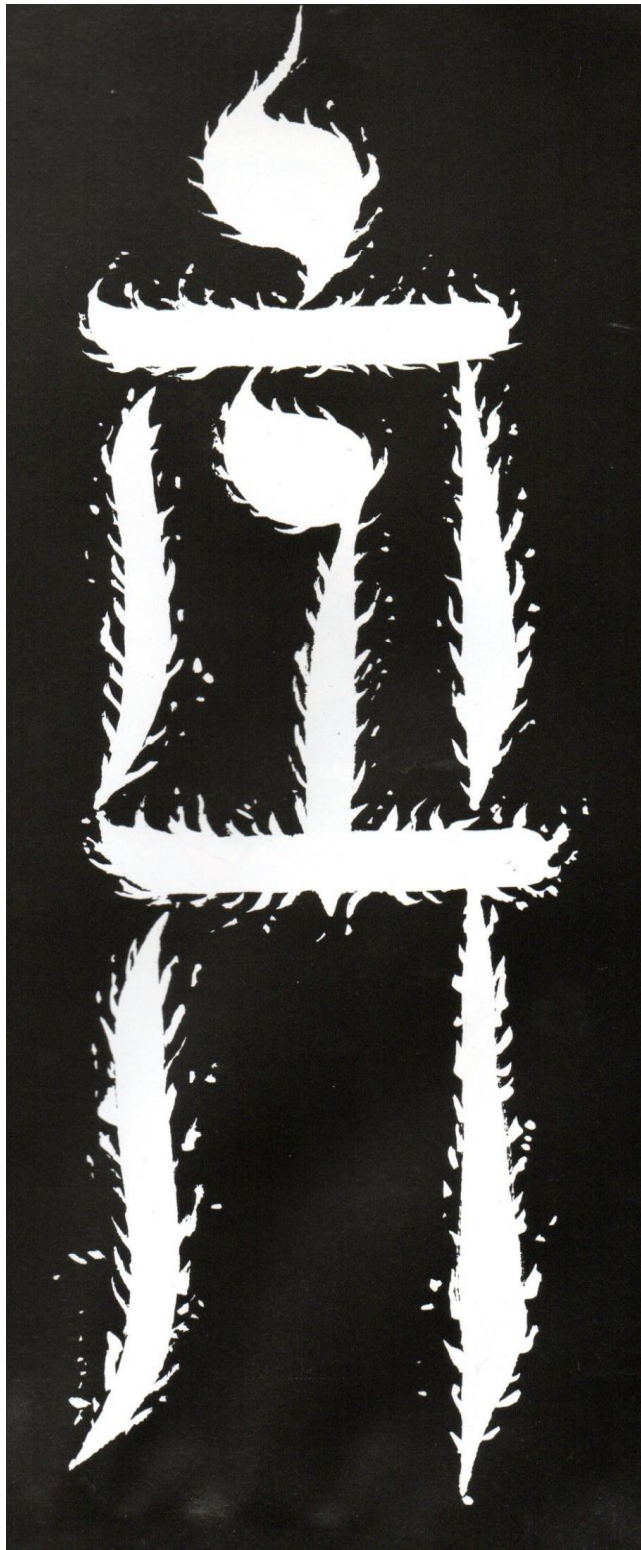
The Lightning Flash

"A kabbalistic Universe"
היררכית מלאכים בספר
של זאב בן שמעון הלוי 1977

עץ החיים ו-22 נתיבי הזרימה
שהם אותיות האלף-בית
סך הכל 32 נתיבי חכמה

פרשנות לזרימת השפע בין הספירות
ולאיכויות האלוהות

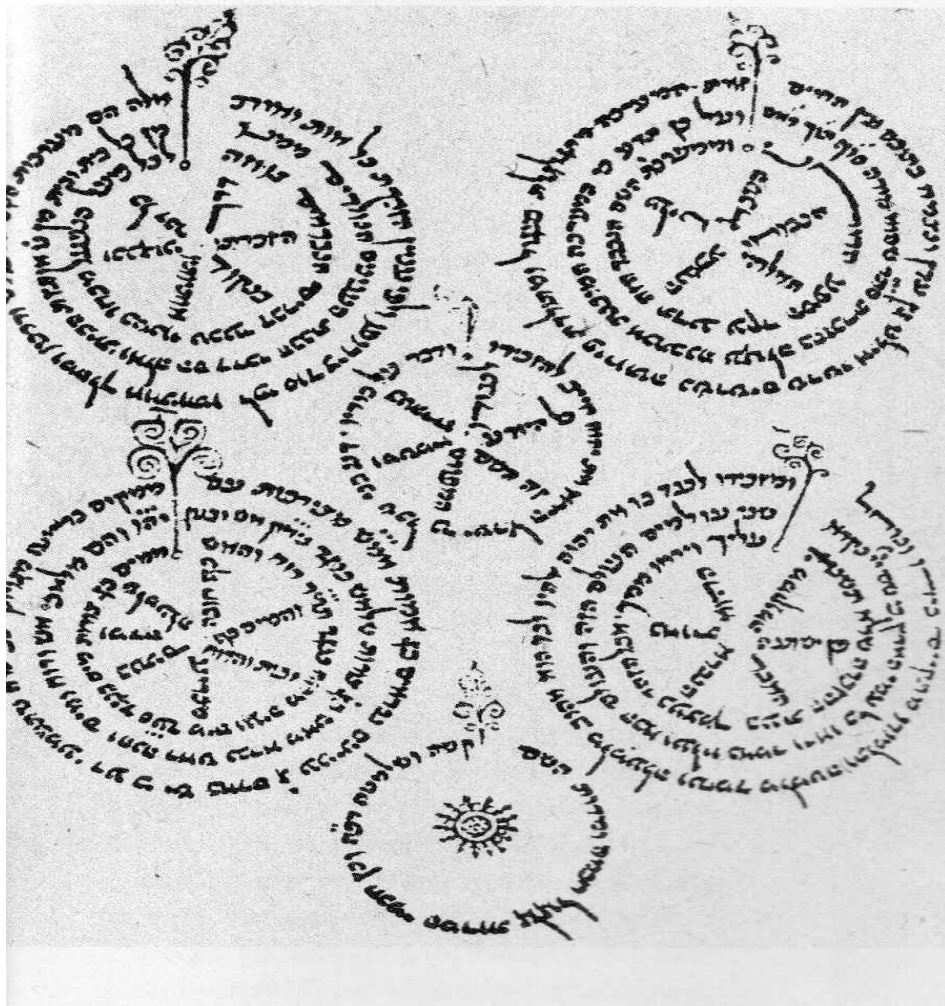

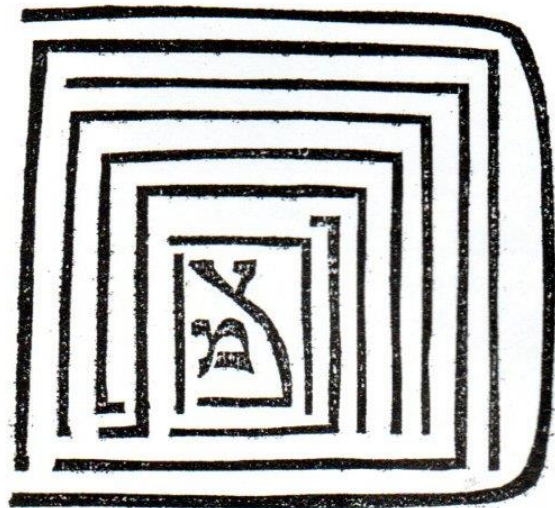
איור המסביר את השם המפורש
כמראה אדם קדמון

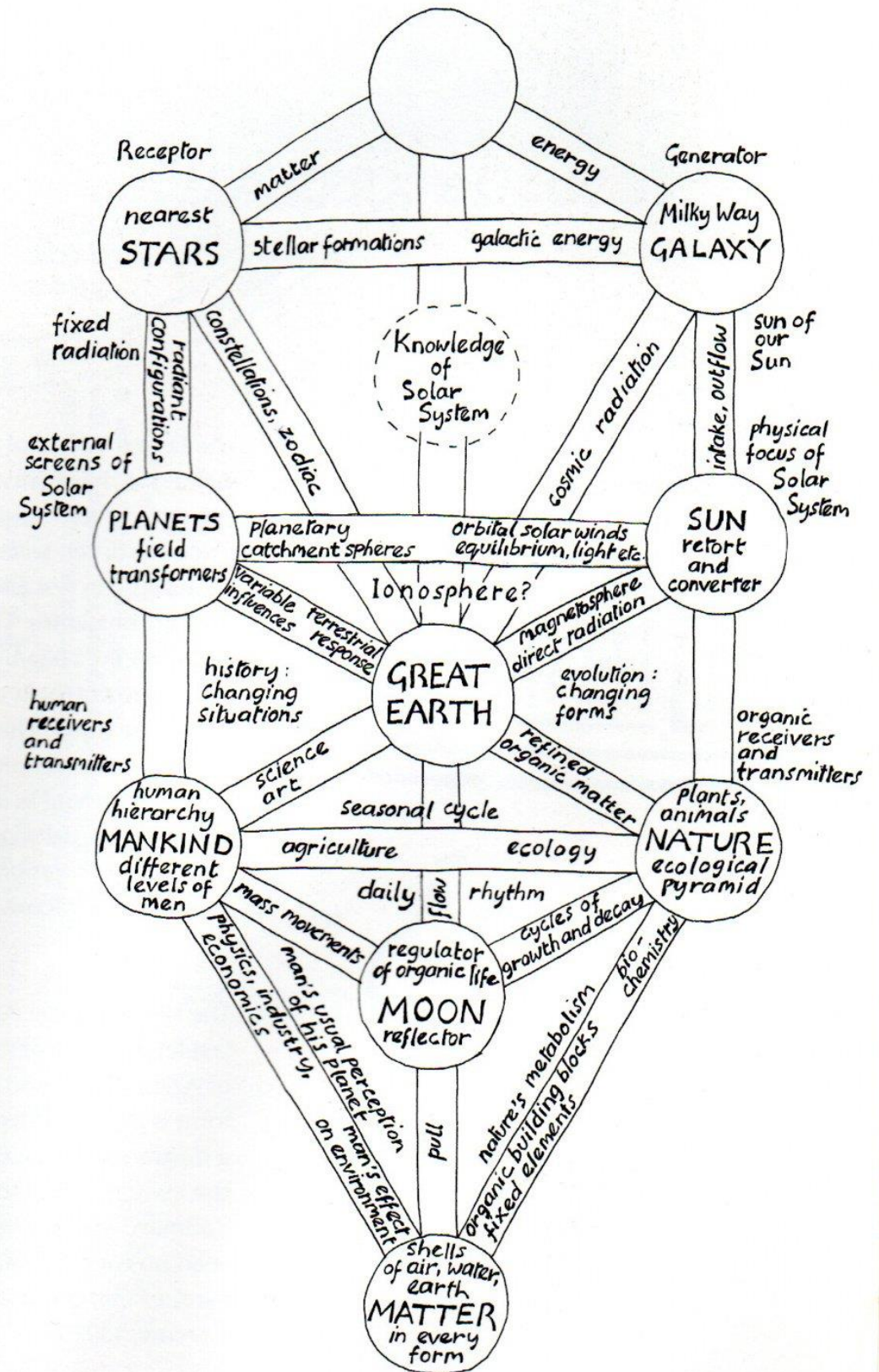
איור המסביר את הצימצום מהאינסוף
באש שחורה ולבנה ע"פ האר"י

איור לשיטת צירופי האותיות של
של ר' אברהם אבולעפיה (מאה 13)

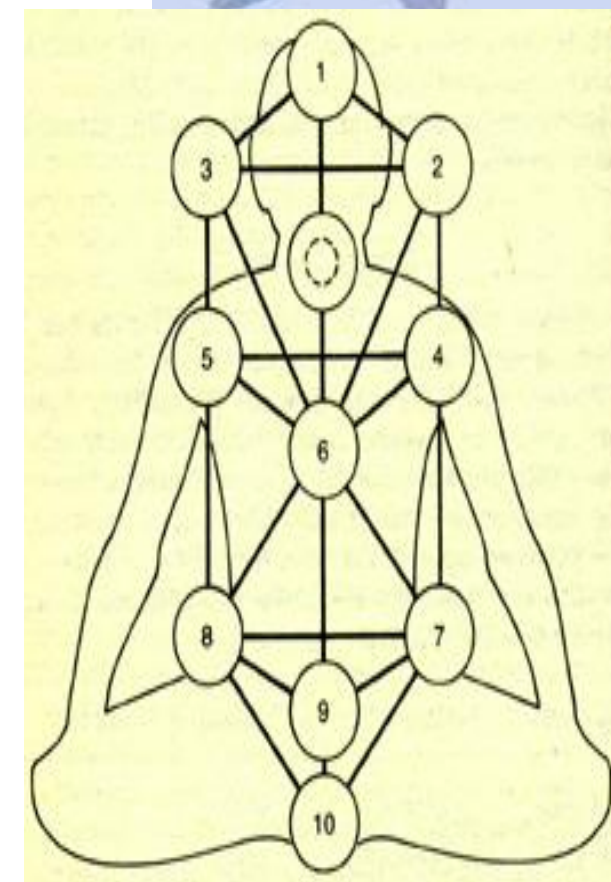
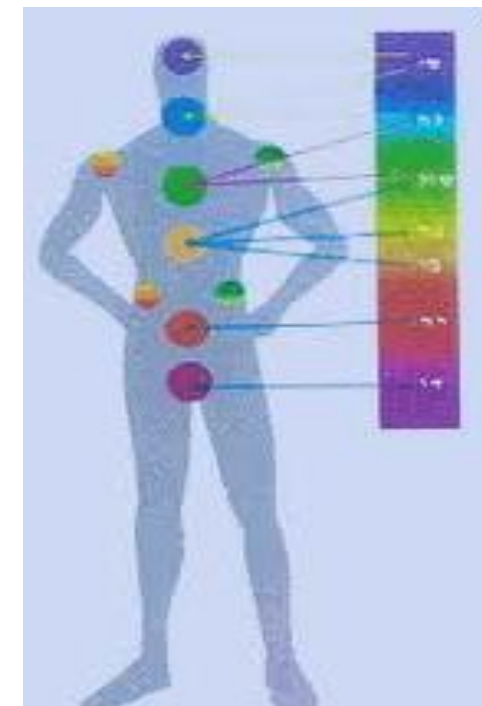
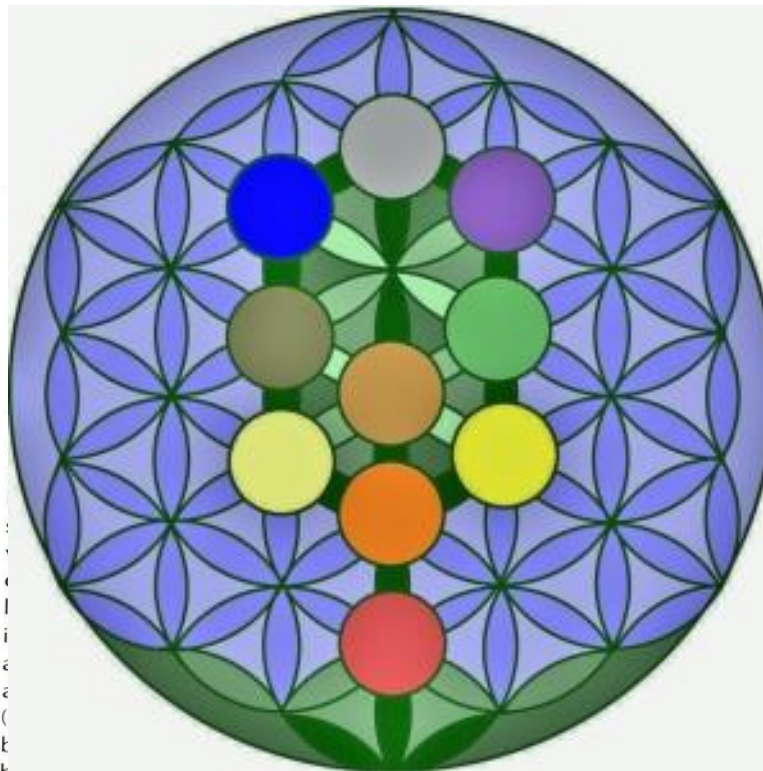
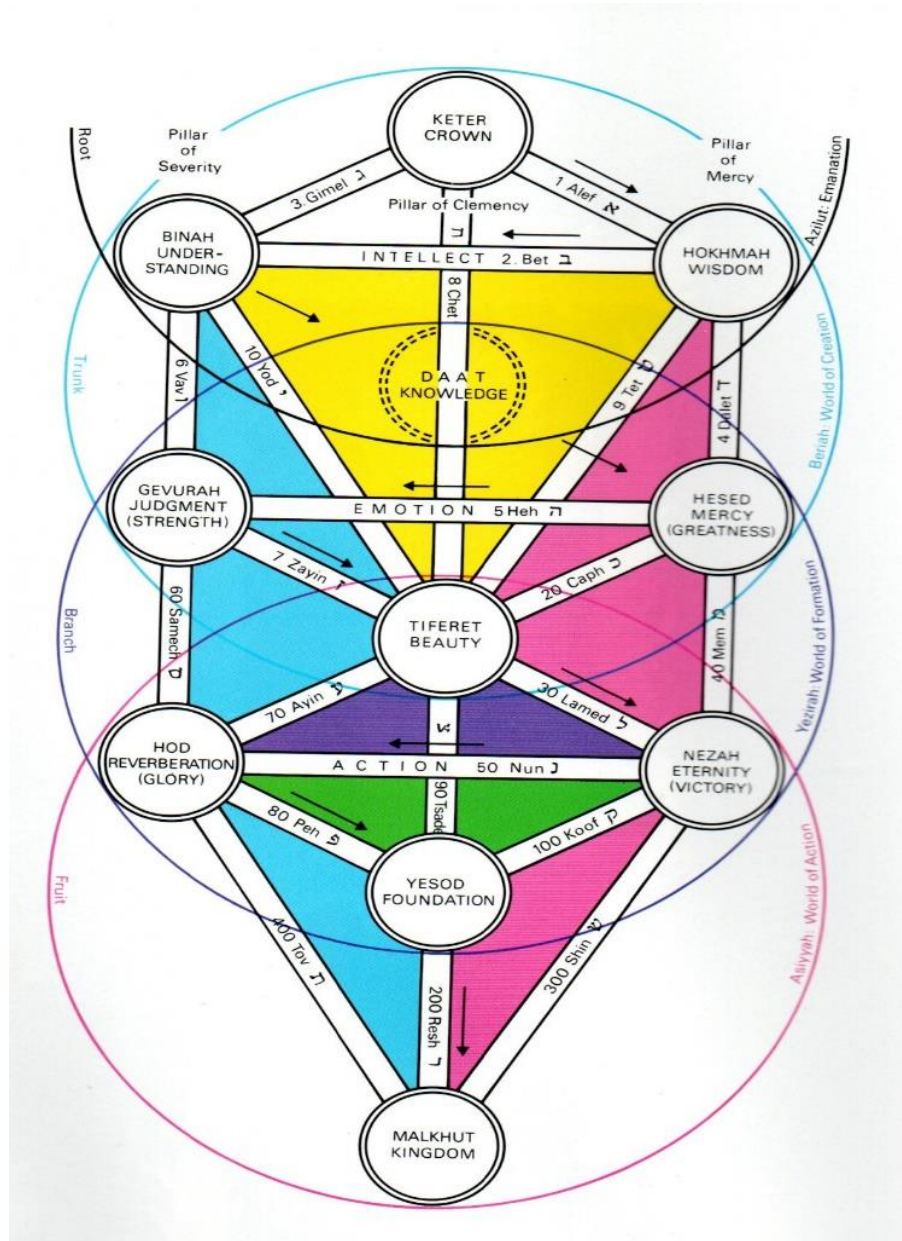

איור מתוך "פרדס רימונים"
של ר' משה קורוברו נדפס בקרקוב 1592

"A kabbalistic Universe"

האסטרונומיה וגרמי השמיים ועץ הספירות
של זאב בן שמעון הלוי 1977

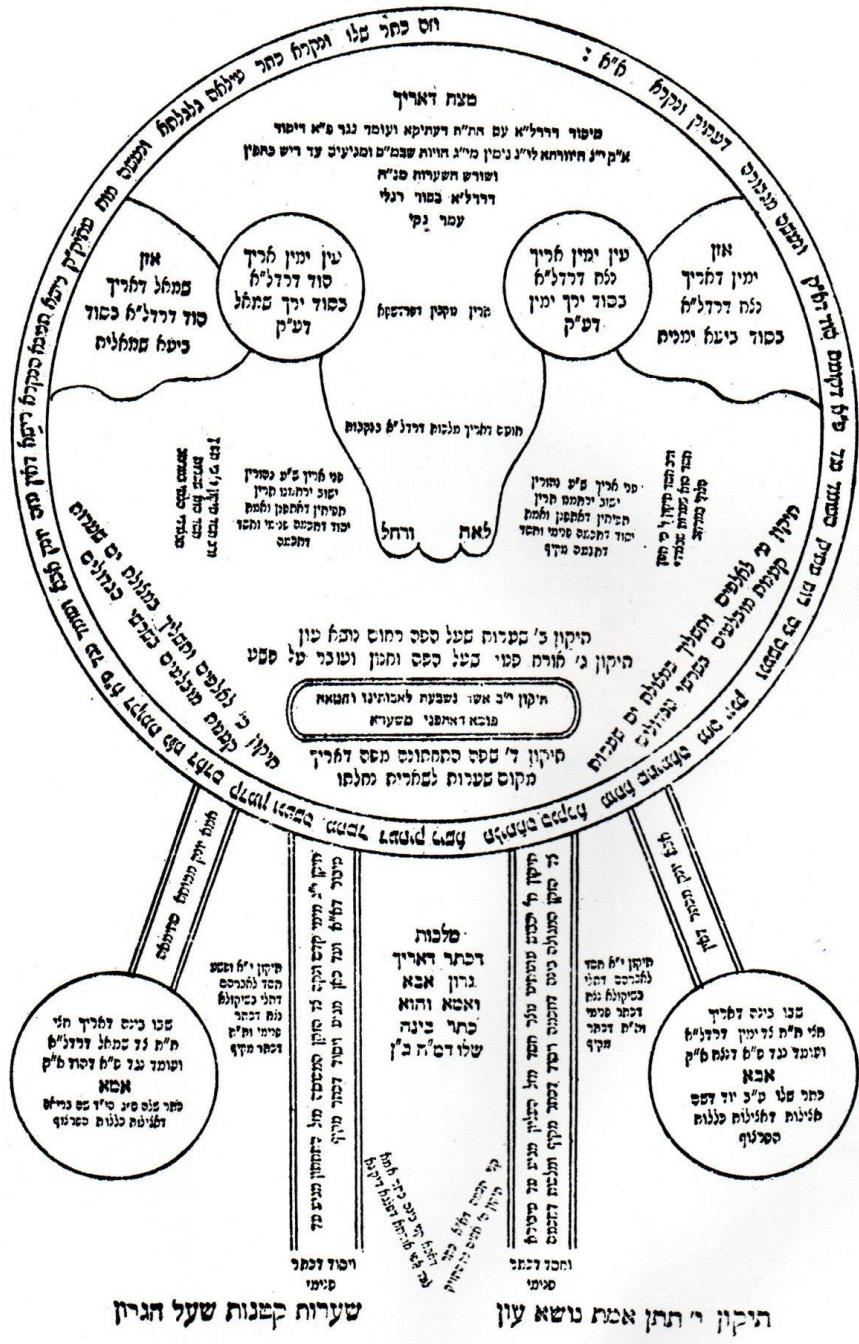

איור לעץ הספירות: אדום=אקטיבי, כחול=פסיבי
 כל צבע מסמל רמת מודעות

פרשנות של עץ הספירות ע"פ
 גאומטריה מקודשת
 כחלק מזרע, עץ ופרח החיים

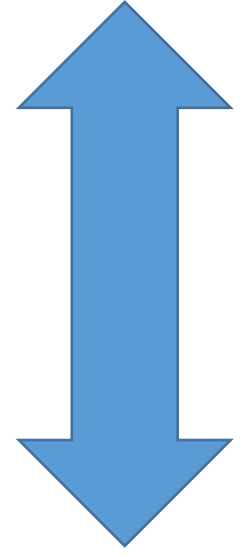
פרשנות של עץ הספירות
 בשבע רמות של הצ'אקרות

תפיסת העולמות בקבלה: עצמות האל ועולמות אבי"ע

עצמות
אין-סוף
צימצום

רמת זהות
יחידה
חיה
נשמה (מחשבה)
רוח (רגש)
נפש (יצר)

עולמות
אדם קדמון
אצילות
בריאה
יצירה
עשייה

איור ל"פני אדם קדמון" בקבלה לוריאנית
נדפס בפולין במאה ה-19

סיכום: כיצד ואיך הקבלה משנה את המשמעות של החיים לאלה שעוסקים בה?

- היא גורמת לעוסקים בה לחקור ללא הפסקה את המציאות היומיומית ולמצוא בה דרכים חדשות להתעלות למקור.
- היא עוזרת לפרק את השפה לאותיות, מספרים וסמלים ולפתח רבדים נוספים של משמעות בשמות, משפטים כדי ליצור מציאות או להאציל מהעליונים לתחתונים.
- היא פותחת אותנו לעולם מקבילי של קיום, שבו "ישיבות של מעלה", "מגיד", מלאכים ויישיות שונות, ולתפיסה של גלגול נשמה ומשימות בכל מחזור חיים.
- היא מקנה כלים של הרהור וחקירה עצמית כמו "עץ החיים", שיכול להיות מפת דרכים לחיים מתוך חיבור ואיזון פנימי.
- נוצרו בה שיטות רבות של מדיטציה במהלך הדורות, שאת חלקן אפשר להביא וליישם בחיינו כדי להתחבר למקור.
- שיטת מסע הנשמה מבוססת על תפיסת העולמות הקבלית ועל רבדי הזהות: אצילות, בריאה, יצירה, עשיה, שמתוכן למדנו להפעיל את הנפש (נשימה), רוח (כוונה), נשמה (מיקוד) כדי לחקור את עצמנו ולהגיע למקור.

סיכום השאלות היסודיות שבהן דנה

הקבלה בשפת התודעה:

• כיצד נוצר העולם (מעשה בראשית)?

- מן המקור האינסופי, בהשתלשלות רבדים מהעדין לגס (כוונה, מחשבה ורגש למעשה).

• מה מקומו של האדם בבריאה (מעשה מרכבה)?

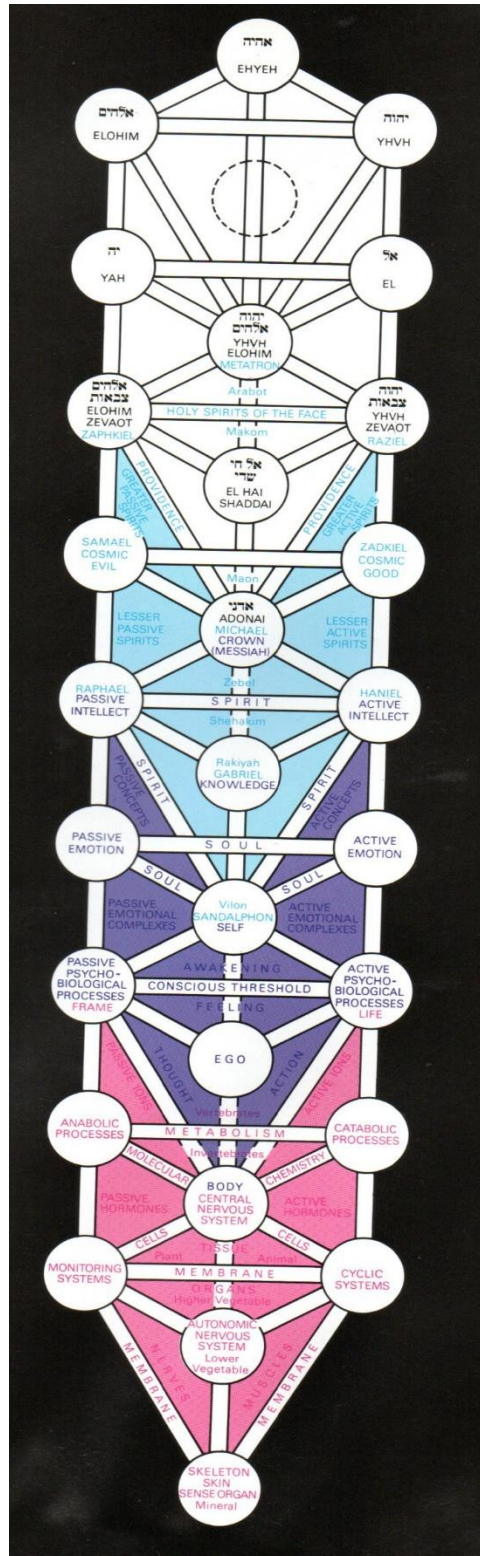
- להתעלות לכיוון הבורא, כלומר להיות בורא מודע לעצמו.

• כיצד על האדם למלא את ייעודו?

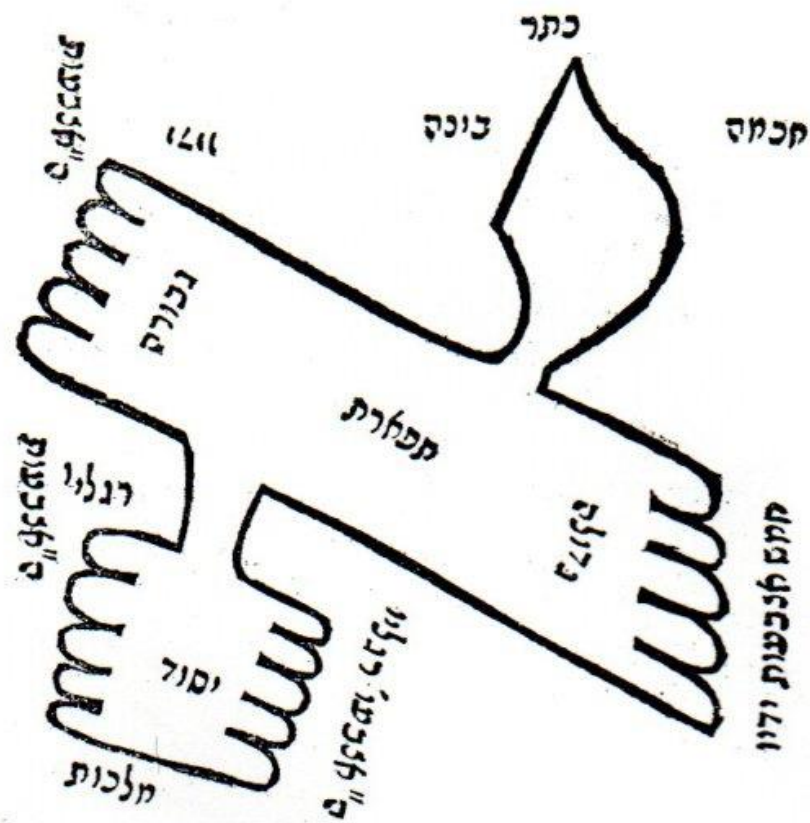
- לפעול בצורה מודעת, מן העדין לגס, למשל ע"פ עץ הספירות, וכך להביא לתיקון העולם ודרכו הנשמית.

תודה רבה על ההקשבה והפתיחות!!

www.avihay.net

תרגיל סדנה 1:

68

איור מתוך "פרדס רימונים"
שלר' משה קורוברו נדפס בקרקוב 1592

• קח/י את השם הפרטי שלך ושחק/י עם כל צירופי האותיות כך שיבנו מילים שונות או משפטים בעלי משמעות בשפה העברית.

דוגמה: אביחי. אב, בי, חי, חייב, יחי, בא, אח, אחי, חב, חבא, יביא.

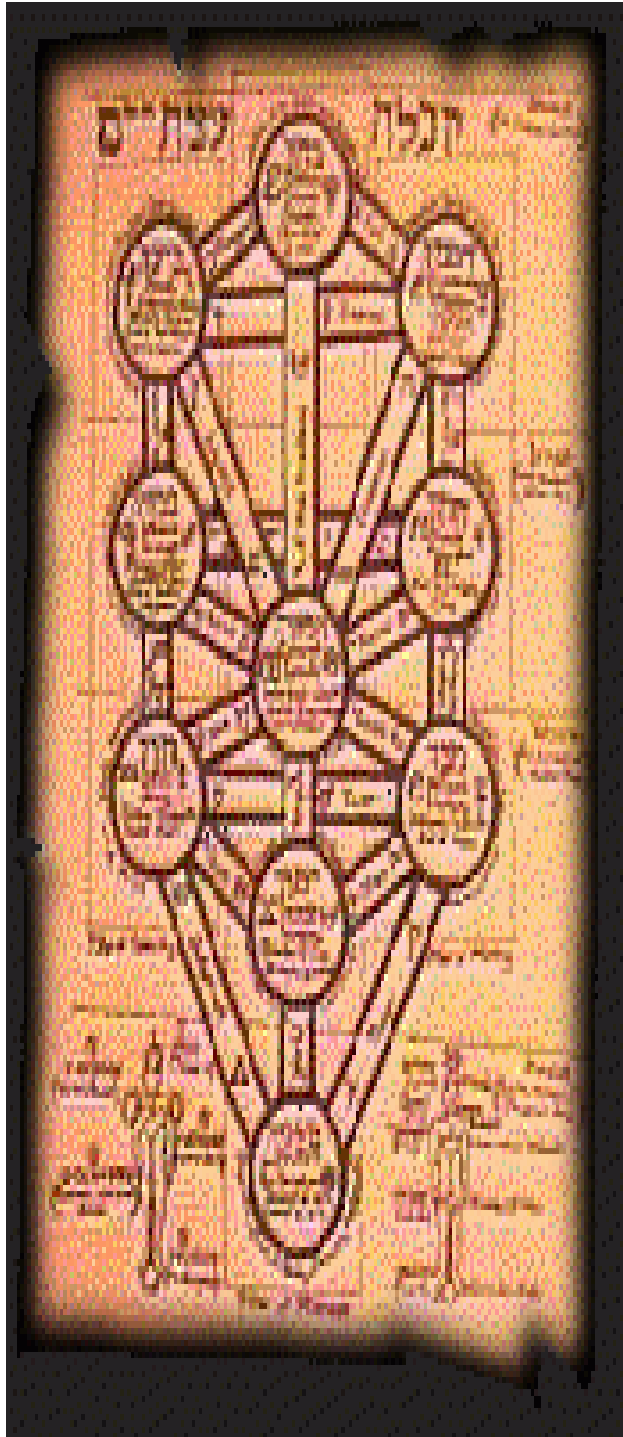
• הוסף/י עכשיו את שם המשפחה ועשה/י בו משחק דומה. אילו משמעויות נוספו שלא היו קודם לכך בשם הפרטי לבד ומה משותף?

דוגמה: אבוהב. אב, בו, בה, אוב, אבוב, הוא, בוא, בא, באה, באו, הבו, אהב, אהוב, אוהב.

• חבר משפט ו/או מנטרה מהאותיות של שם המשפחה והשם הפרטי יחד, שנוגע בליבך, עם האותיות של שתי המילים. שן אותו ומדוט עליו כמנטרה המחזקת את רוחך.

דוגמה: אבי, אבא אהוב, חבוי בי, הוא אביב חי!!

תרגיל סדנה 2: פרשנות על עץ הספירות

- כיצד ניתן לפתור את שאלות החיים באמצעות חקירה עצמית ב"עץ החיים" או ע"י מדיטציה?
- 1. כתר: האם מה שאתה רוצה עולה בקנה אחד עם משימת הנשמה שלך?
- 2. חכמה: מה אומרת על זה האינטואיציה שלך או חוכמת הנשמה?
- 3. בינה: מה אומרת האינטליגנציה שלך מניתוח והשוואה?
- 4. חסד: האם הכוונה שלך תואמת את החסד שבבריאה?
- 5. גבורה: האם יש לך נחישות מספקת?
- 6. תפארת: האם הפעולה שלך תביא הרמוניה ויופי לעולם?
- 7. נצח: האם יש לך שליטה עצמית ברגשותיך לצורך העניין?
- 8. הוד: האם אתה יכול להפעיל סמכות פנימית כלפי עצמך ואחרים בנושא?
- 9. יסוד: מה "מספר" לך הגוף או "תחושות בטן" בעניין?
- 10. מלכות: כעת, לאחר החקירה הזאת, האם את/ה חש בנוכחות של האל בפעולה שלך בעולם הזה בכל הרמות והמובנים?

נספח: פירושים לספר הזוהר

- מקובלים רבים בשלהי המאה ה-13 ותחילת המאה ה-14, הביאו בספריהם מאמרים שונים מספר הזוהר ממנו וביארו אותם. הראשון הידוע לנו היה רבי מנחם רקאנטי (1250-1310). אחריו אנו מוצאים מקובלים מספרד שציטטו ופירשו את הזוהר: רבי יצחק ן' סהולה, רבי טודרוס בן יהודה אבולעפיה (1247 - 1306), רבינו בחיי בן אשר (1255 - 1340), רבי דוד בן ר' יהודה החסיד, רבי שם טוב אבן גאון (1287 - 1330), רבי יצחק עראמה (1420 - 1494), רבי ישראל אלנקאווה ועוד.
- בנוסף לכך היו גם **חכמים שכתבו פירוש ישיר לספר הזוהר או לחלקים ממנו, עד להופעת האר"י**: היו: רבי דוד בן ר' יהודה החסיד, חי בתחילת האלף הנוכחי בספרד, חיבר פירוש בשם ספר הגבול. פירושו על האדרא רבא נמצא במספר כתבי יד. רבי שמעון בן לביא (1485-1586) יליד ספרד וחי בטריפולי - חיבר פירוש בשם כתם פז על כל הזוהר, אף רק על חלק בראשית נדפס בליוורנו תקנ"ה. רבי אברהם ב"ר אליעזר הלוי מגולי ספרד שהגיע לאיטליה חיבר פירוש על כל הזוהר, אך השתמר ממנו ב' מאמרים בלבד.
- **רבי חיים ויטאל חיבר פירוש על הזוהר קודם בואו לאר"י** אך הוא גנזו. כבר בחייו הוציא ר' יעקב צמח כתבים אלה מהגניזה והם הגיעו לידי ר' אברהם אזולאי ששילבם בספרו אור החמה. כיוון שפירוש זה נכתב לפני שלמד אצל האר"י חלקו עליו רבים.
- רבי משה קורדובירו (ה'ר"פ - ה'ש"ל) חי בצפת, חיבר פירוש ארוך ומקיף על כל חלקי הזוהר בשם "אור יקר". העתקה בכתב יד שהותקנה בשנת שמ"ב עבור הרמ"ע מפאנו, נמצאת בספריית מודינה. היא כוללת 16 כרכים - 11,268 עמודים. הרמ"ק ביאר באורח מקיף ושוטף, כמעט כל מילה בזוהר. רק בשנים תשכ"ב - תשנ"ח נדפס כל הפירוש לראשונה בירושלים במהדורה מיוחדת של "ספר הזוהר עם פירוש אור יקר". **פירוש זה הוא החשוב ביותר מבין כל הפירושים שנכתבו על הזוהר לפני האר"י**. בפירוש זה השתמשו בחיבוריהם גם ר' אברהם אזולאי בפירושו אור החמה, ר' אליהו לואנץ בפירושו אדרת אליהו, ר' אברהם גלאנטי בפירושו ירח יקר ועוד.
- רבי אליהו לואנץ, הבעל שם מוורמייזא (ה'ש - ה'שצו) חיבר: א. פירוש על כל הזוהר כולו בשם אדרת אליהו (משולב בפירוש הרמ"ק ובהגות הרמ"א). בשנת תשנ"ח נדפס הפירוש על ספר בראשית. ב פירוש על תיקוני הזוהר בשם צפנת פענח, בכתב יד. **רבי אברהם גלאנטי, מתלמידי הרב משה קורדובירו, חיבר פירוש בשם ירח יקר** אך הוא לא נדפס. מהדורה שנייה מקוצרת מהפירוש נערכה על ידי ר' אברהם אזולאי ונדפסה בספרו זהרי חמה.
- אחד מפירושי ותרגומי הזוהר לעברית הוא "**הסולם של הרב יהודה לייב אשלג**" (20 כרכים, ירושלים, 1953). זהו תרגום מילולי שבו משולב פענח הסמלים לפי תורת האר"י. תרגום נפוץ נוסף הוא הספר "מתוק מדבש" של המקובל הירושלמי רבי דניאל פריש, מראשי ישיבת שער השמים. זהו תרגום עממי יותר, ומשולבים בו פירושי האר"י ופרשנים אחרים. שני הספרים הופיעו כסדרות מרובות כרכים.